

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАў БЕЛАРУСІ і УПРАўДЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАў БССР

№ 11 (534)

Серада, 3 красавіка 1946 г.

Цана 50 кап.

Пітанні карэспандэнта «Асошыэйтэд Прэс» пана Эдзі Гільмора таварышу Сталіну і адказы таварыша Сталіна (1 стар).
Адказ Старшыні Савета Міністраў І. В. Сталіна на тэлеграму прэзідэнта агенцтва Юнайтэд Прэс, пана Х'ю Бейлі (1 стар).
Партызанская тэма ў літаратуры (1 стар).
Г. Цітовіч — Беларускае казачнікі (1 стар).
А. С. Пушкін — Яўгені Анегін (пераклад А. Куляшова) (2 стар).
М. Клімковіч — Нашы перспектывы (3 стар).
Р. Шкраба — Аб пэтычных перакладах (3 стар).

Пітанні карэспандэнта „Асошыэйтэд Прэс“ пана Эдзі Гільмора таварышу Сталіну і адказы таварыша Сталіна

Карэспандэнт «Асошыэйтэд Прэс» пан Гільмор звярнуўся да таварыша Сталіна з радам пытанняў, якія звязаны з міжнародным становішчам. Ніжэй прыводзіцца пытанні пана Гільмора і адказы таварыша Сталіна.

Пытанне. Якое значэнне Вы надаеце Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, як сродку захавання міжнароднага міру?

Адказ. Я надаю Арганізацыі Аб'яднаных Нацый вялікае значэнне, таму што яна з'яўляецца сур'езным інструментам захавання міру і міжнароднай бяспекі. Сіла гэтай міжнароднай арганізацыі заключаецца ў тым, што яна базіруецца на прынцыпе роўнапраўя дзяржаў, а не на прынцыпе панавання адных над другімі. Калі Арганізацыя Аб'яднаных Нацый дэяўдзецца захаваць і ў далейшым прынцып роўнапраўя, то яна, безумоўна, адыграе вялікую стануючую ролю ў справе забеспячэння ўсеагульнага міру і бяспекі.

Пытанне. Чым, па Вашай думцы, выклікана цяперашняя базілі-васць ваіны, якую адчуваюць многія людзі ў многіх краінах?

Адказ. Я пераконаны, што ні нацыі, ні іх арміі не імкнуцца да новай ваіны, — яны жадаюць міру і імкнуцца да забеспячэння міру. Значыць, «цяперашняя базілівасць ваіны» выклікаецца не з гэтага боку. Я думаю, што «цяперашняя базілівасць ваіны» выклікаецца дзеяннямі некаторых палітычных груп, занятых прапагандай новай ваіны і якія сеюць, такім чынам, насенне разладу і няўзруненасці.

Пытанне. Што павінны зрабіць у сучасны момант урады свабодных краін для захавання міру і супакою ва ўсім свеце?

Адказ. Неабходна, каб грамадзкасць і кіруючыя колы дзяржаў арганізавалі шырокую контрпрапаганду супроць прапагандыстаў новай ваіны і за забеспячэнне міру, каб ні адно выступленне прапагандыстаў новай ваіны не заставалася без належнага адбору з боку грамадзкасці і друку, каб, такім чынам, свечасасва выкрываць падпальшчыкаў ваіны і не даваць ім магчымасці алоўжываць свабодой слова супроць інтарэсаў міру.

22 сакавіка 1946 года.

Партызанская тэма ў літаратуры

У часе Вялікай Айчыннай ваіны Савецкая Беларусь была крайняй класіфікавана партызанскага руху. Сотні тысяч савецкіх людзей аб'ядналіся ў шматлікія партызанскія атрады і алуціны, стварыўшы тым самым магутную партызанскую армію, армію адважных народных месціцаў і актыўных, самаадданных барацьбітоў за незалежнасць і шчасце Радзімы. Беларускае партызанства, уяўляючы сабой магутную сілу ўзброенага народа, які вёў самаадданы барацьбу ў тылу ворага, аказалі надзвычайную дапамогу гераічным дзеянням Чырвонай Арміі і адыгралі выключную ролю ў справе поўнага і качачколага разгрому нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Зусім зразумела, што класічны партызанскі рух у Беларусі меў не толькі чыста ваеннае, але і вялікае палітычнае і маральнае значэнне. Ён, гэты рух—жывое сведчанне вялікай народнай любові да Савецкай улады і адначасна паказальнік выдатных, гістарычна складзеных рысаў беларускага народа—імкненне да свабоды, незалежнасці і брацкага саюза з вялікім рускім народам.

Цяпер вядома, што партызанская барацьба ў Беларусі не была партызанскай ваіной у вузкім сэнсе гэтага слова. Яна пераарасла з так званай партызанскай ваіны ў магутны і ўсенародны вываленчы рух, стварыўшы тым самым гераічны пераход у гісторыю жыцця і развіцця Беларускага народа.

Пісьменнік—рупар свайго часу. Кожная значная падзея ў жыцці народа не можа не прайсці праз творчую лабараторыю майстра мастацкага слова, і таму законамерна, што тэма партызанскай барацьбы застаецца самай папулярнай тэмай твораў нашых пісьменнікаў.

Ужо напісана значная колькасць твораў, якія прысвечаны партызанскай барацьбе. Праўда, пераважная большасць гэтых твораў прыпадае на вершы і аповяданні.

Наш чытач мае ўсе падставы патрабаваць ад беларускіх пісьменнікаў цікавага, праўдзівана і шырокага паказу партызанскай барацьбы ў рэспубліцы. Тое, што напісана да гэтага часу, не можа задаволіць патрабаванні сучаснага чытача. Многія творы аб партызанскай і партызанскай барацьбе нагадваюць адзін другога аднолькаваасцю абставін характэрнаў герояў. Стварэнне ўражанне, што аўтары гэтых твораў валодаюць і карыстаюцца прамерамі абмежаваным фактычным матэрыялам, а сваю творчую фантазію стрымліваюць, не даючы ёй разгону, не ўзабгачаюць канкрэтных фактаў гераічнай партызанскай рэчаіснасці мастацкім домцелам, чым штучна абдыняюць элемент цікавага ў мастацкім творы. Больш таго, унікае небяспека стандартызавання героя, пачуццяў, абставін. Ці трэба гаварыць, што беднасць мастацкіх сродкаў у паказе партызанскай гераікі анік не сумяшчаецца з багатам яе зместу і форм у рэчаіснасці.

Старшыня Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР тав. Лынькоў у сваім дакладзе на пашырэнным Пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР у снежні мінулага году, гаворачы аб задачах беларускай літаратуры ў перыяд аднаўлення, правільна адзначыў, «што няма ў нас такога мастацкага твора, які-б адлюстравваў

усю веліч барацьбы народа, даў-бы жывое мастацкае абагульненне ўсіх тых падзей, якія адбыліся на нашай зямлі, якія прынеслі сусветную славу свабодалюбіваму і гераічнаму беларускаму народу. Стварыць такіх твораў—наш святы абавязак».

Там-ж на Пленуме была пастаўлена і яшчэ адна задача: дапамагчы літаратурнай аформіцы дакументы і запісы ўдзельнікаў і кіруючых партызанскага руху. Цяпер час яшчэ і яшчэ раз пэ-рсклічыць надзвычайна гэтае заданне і неабходнасць іх хутэйшай рэалізацыі, бо ў гэтых адносінах мы значна адстаем ад літаратур братніх рускага і ўкраінскага народаў, дзе даўно ўжо з'явіліся ў друку і атрымалі прызнанне чытача запісы і успаміны ўдзельнікаў партызанскай барацьбы.

Многія гераічныя дзеянні нашых слаўных партызан, кіруючых падпольных партыйных арганізацый, асобных камуністы-падпольшчыкаў і нават цэлых падпольных партыйных арганізацый маглі-б паслужыць удзячным матэрыялам для цікавейшых літаратурных аповядаў. А між тым, гэтыя гераічныя справы пакуль-што знаходзяць сваё адлюстраванне не на старонках друку, а ў прыватных гутарках літаратараў. Ці не тлумачыцца такая з'ява прастай базілі-васцю ўзліцця за працу на зборніку матэрыялаў і іх літаратурнаму асэнсаванню і апрацоўцы.

У новых мастацкіх творах аб партызанскім руху на Беларусі неабходна ясна і акрэслена паказаць той найвышэйшы патрыятызм, які Чырншэўскі вызначыў як «пальмянае, блязмежнае жаданне шчасця радзіме».

Пісьменніку, які піша твор аб гераічна-партызанскай, трэба памятаць, што для сапраўднага, не «кніжнага», не схематычнага гераічна-барацьбіта пачуццё радзімы было і ёсць не толькі невызначна гострым, але і глыбока асабістым пачуццём. Любоў да Радзімы, глыбокая, шычрая і самааддана, тая любоў, пера-рад якой не могуць устаяць ніякі перашкоды, якая ўдымае чалавека да надзвычайнай вышыні, якая не прызнае пакут, адмаўляе страх і гадзіны небяспекі, робіць са звычайнага чалавека тытана пачуццяў і волі,—вось такую любоў да нашай соцыялістычнай Радзімы і трэба паказваць у творах аб гераічна-партызанскай барацьбе. Трэба, каб чытач зайдросціў героя літаратурнага твора і, зайдросціўшы, любіў яго той любоўю, якая выклікае жаданне пераймаць. Трэба, каб герой літаратурнага твора сваімі паводзімі сцвярдаў ганьбу да базіліўшай і сябелюбыва, якія зольныя пакінуць сваіх таварышчў у гадзіны небяспекі. Разам з тым, неабходна ўнікаць паказу «залівацкасці» героя, якому ўсё ніпачым і мора па калена. Чытач павярнець пісьменніку тады, калі ён пакажа жыццё і барацьбу беларускіх партызан ва ўсіх іх шматлікіх праваўленнях, не падсаджанымі, а такімі, якімі яны былі ў сапраўднасці, з усімі радасцямі і непрыемнасцямі, шчасцем перамогі і цяжкасцю пакут, якімі гэта перамога адабывалася.

Савецкі чытач чакае ад пісьменнікаў энтычных палотнаў аб гераічным партызанскім руху ў Беларусі. Абавязак пісьменніка—задаволіць гэтыя высокія патрабаванні нашага чытача.

Адказ Старшыні Савета Міністраў І. В. Сталіна на тэлеграму прэзідэнта агенцтва Юнайтэд Прэс, пана Х'ю Бейлі

Тэлеграма прэзідэнта агенцтва Юнайтэд Прэс, пана Х'ю Бейлі
МАСКВА, КРЭМЛЬ

Генералісімусу СТАЛІНУ

Я хацеў-бы звярнуць Вашу ўвагу да заявы, якую зрабіў Уінстон Чэрчыль агенцтву Юнайтэд Прэс для перадачы газетам і радыёкампаніям усяго свету. У гэтай сувязі я хачу аднавіць маю прапанову аб тым, каб Вы далі агенцтву Юнайтэд Прэс заставу з поваду міжнароднага становішча. Калі Вы хочаце адказаць на довад Чэрчыля ў карысць неабходнасці хуткіх дзеянняў Савета Бяспекі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытанню аб Іране, дык агенцтва Юнайтэд Прэс будзе рада перадаць свету Вашы погляды. У выпадку, калі ў Вас ёсць якія-небудзь іншыя пытанні, што датычаць Ірана або міжнароднага міру і бяспекі, на якіх Вы пажадалі-б спыніцца, я прашу Вас скарыстаць нашы магчымасці, якія мы прадаставім у Ваша распараджэнне з найлепшымі пажаданнямі.

Х'Ю БЕЙЛІ,

прэзідэнт агенцтва Юнайтэд Прэс,
Нью-Йорк, 22 сакавіка 1946 г.

Адказ прэзідэнту агенцтва Юнайтэд Прэс пану Х'ю Бейлі НЬЮ-ІОРК. АГЕНЦТВА ЮНАЙТЭД ПРЭС ПРЭЗІДЭНТУ Х'Ю БЕЙЛІ

Дзякую Вам за Вашу ветлівую прапанову. Довад п. Чэрчыля не магу прызнаць пераканаўчым. Што датычыць пытання аб адводзе савецкіх войск з Ірана, дык, яно, як вядома, ужо вырашана ў стануючым сэнсе па дагаворанасці паміж Савецкім Урадам і Урадам Ірана.

І. СТАЛІН.

Старшыня Савета Міністраў,
25 сакавіка 1946 г.

У К А З

ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА СОВЕТА БССР аб пераўтварэнні Савета Народных Камісараў Беларускай ССР у Совет Міністраў Беларускай ССР

У адпаведнасці з Законам «Аб пераўтварэнні Савета Народных Камісараў БССР у Совет Міністраў БССР і Саветаў Народных Камісараў саюзных і аўтаномных рэспублік у Саветы Міністраў саюзных і аўтаномных рэспублік» — Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР пастаўляе:

Пераўтварыць Совет Народных Камісараў Беларускай ССР у Совет Міністраў Беларускай ССР і Народныя камі-

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

М. НАТАЛЕВІЧ

В. аб. Сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

А. БОНДАР.

26 сакавіка 1946 года
г. Мінск.

ПАСЕДЖАННЕ РЭСПУБЛІКАНСКАГА ВЫСТАВАЧНАГА КАМІТЭТА

28 сакавіка, пад старшынствам намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР М. І. Ільшчына адбылося чарговае паседжанне рэспубліканскага Выставачнага Камітэта.

З дакладам аб мастацкай выстаўцы, прысвечанай вызваленню Савецкай Беларусі ад нямецкіх захопнікаў, выступіў П. Гаўрыленка.

3 ліпеня 1946 г. на Усебеларускай выстаўцы ў Мінску маркуецца экспаніраванне карцін, якія адлюстравваюць перамогі Чырвонай Арміі: «Знішчэнне Баюрыцкай групіроўкі» — Беленіцкага, «Знішчэнне Мінскай групіроўкі» — А. Волкава, «Пераправа» — П. Гаўрыленкі, «Сустрэча партызанаў з Чырвонай Арміяй» — У. Сушаверхава, «Рускія прыйшлі» — Касмачова, «Вяртанне на радзіму» — Я. Ціхановіч; карціны на тэмы аб партызанскім руху — «Партызаны ў вёсцы» — С. Лё, «Вядуць палонных» — В. Цырка, «Трапілі» — І. Давыдовіч, «З аперацыі» — В. Хрустаўеў.

Карціны заслужанага дзеяча мастацтва БССР У. Кудэрчыца, мастакоў Я. Крассоўскага, Н. Дучыча, Г. Гімбішскага, А. Шыноўна, Г. Ізаргінна, А. Максімава, М. Тарасенкава, А. Мазалева адлюструюць мінулае і сучаснае жыццё рэспублікі.

Над партрэтамі герояў Айчыннай ваіны працуюць заслужаныя дзеячы

Усеасюзны конкурс артыстаў эстрады

У ліпені-жніўні гэтага года ў Маскве адбудзецца Усеасюзны конкурс артыстаў эстрады. У конкурсе прымуць удзел майстры эстрады мастацтва, а таксама лепшыя выканаўцы з удзельнікаў мастацкага самадзейнасці. Конкурс будзе складацца з трох тураў, прычым першы тур маркуецца прайсці па саюзных рэспубліках, а другі і трэці туры — у Маскве. Удзельнікі конкурсу могуць прынесці з сабой куплеты, фельетоны, інтэр-

меды, скетчы, эстрадыя маналогі, канферансы, жаніфаны песні, народныя, акрабачныя, характэрныя і эксцэнтрычныя танцы, фізкультурна-акрабачныя нумары, жангіраванне і г. д.

Задача конкурсу—выявіць новых таленавітых майстроў эстрады і стымуляваць развіццё гэтага жанра.

У Беларусі першы тур будзе праходзіць у першай палове ліпеня г. г.

Кампазітар М. Чуркін аднавіў сваю сімфонію

Старэйшы беларускі кампазітар, заслужаны дзеяча мастацтва БССР М. Чуркін аднавіў сваю сімфонію, партытура якой была загублена ў час Айчыннай ваіны. Сімфонія мае назву — «Беларускія музычныя малонкі» і складаецца з чатырох частак. У гэтым музычным творы шырока выкарыстаны мелодыі беларускіх на-

родных песень, якіх нямала запісаў М. Чуркін. Сімфонія была напісана кампазітарам у гор. Мадэіве ў 1925-26 г.г., дзе кампазітар жыў і працаваў настаўнікам у музычнай школе.

«Беларускія музычныя малонкі» ў адноўленай рэдакцыі цяпер выконваюцца сімфонічным аркестрам Радзёмкамітэта.

МАКСІМ ТАНК

У вясеннім вебе аблакі,
А між імі блудзіць крэк птушчыны,
Крэк птушчыны — голас жураўліны,
Над палямі, над прасторами ракі.

Небасхіла ахоплены зарой.
І з крыла, у важака старога,
Падае на чорныя разлогі
З дзівамі-вясёлкамі парой.

Вось яно кранула хмар граду —
І яны агнімі залапалі:
Зачапіла вербаў грамаду —
І яны ў міг закрасавалі;

ВЫРАЙ

А калі апала на ваду,—
Паснеці, зашумелі квалі,
Нарастаючы, прайшлі самы па дну
І лілей сузор'і паўсплываалі...

Кажуць, каб злавіў тое пярэ,
Казачнікам стаў-бы, чарадзеям,
Мо' таму, вясняно парой,
Я выходжу з тайнаю надзеяй
На шляхі і на прасторы ніў,
Дзе губляе вырай сваё пер'е,—
Хоць даўно мінулі тыя дні,
Калі я ва ўсе прыкметы веруў.

Беларускія казачнікі

У другой палове сакавіка адбыўся рэспубліканскі агляд выканаўцаў і казачнікаў, які быў абвешчаны Домам народнай творчасці Беларусі. З усіх куткоў БССР у Мінск прыехалі звыш 30 чалавек.

Сярод іх у першую чаргу патрэбна адзначыць выканаўцаў старых беларускіх народных песень А. Гулевіч (Гомельская область), З шчырым пачуццём яна выконвае «Вяснянку» і звычайнае беларускае народнае песні. Жавава прагучалі ўласныя яе прыпеўкі «Пра фрышаў і гансаў» і «Жартоўныя прыпеўкі» ў выкананні М. Серак (Гомельская область). Трэба адзначыць таксама т.т. Пацікавіч і Калядка (Бабруўская область), якія нядрэнна праспявалі «Калгасныя прыпеўкі».

Большасць выканаўцаў-вакалістаў а'яўляецца ўдзельнікамі больш ці менш вядомых у БССР харавых калектываў—Рэчыцкага хора Лапацінай, Свяцілаўскага, Слуцкага і другіх. Але на фоне сваіх калектываў яны выглядалі поўнакроўнай, чым цяпер, выступаючы з індывідуальнымі нумарамі. Агляд паказаў, што асобныя выступленні народных спевакоў-салістаў не даюць нам пакуль-што жаданых вынікаў. Беларусь—краіна пераважна калектывнага народнага спявання. Яго-ж у першую чаргу і патрэбна ў нас развіваць, а гэта будзе стымуляваць і развіццё індывідуальнага выканання.

Значна лепш былі прадстаўлены на аглядзе словуныя жанры. Сярод выканаўцаў не сваіх твораў вельмі добра выявіла сябе ў народных казках-анекдотах «Пра Юношу» і «Шпількі» М. Гаваркова (Магілёўская область).

У большасці-ж выпадках выканаўцы былі адначасова аўтарамі сваіх твораў. У гэтых верхах і сказах адчуваецца непарушная сувязь іх складальнікаў з рознастайнай і багатай рэчаіснасцю. Нават у бедных рытмічна і нявытрыманых у адноснае зместу верхах былога партызана А. Чукочыча (Маладзечненская область) сустракаюцца цікавыя мясціны. У вершы «Беларусі» ён шчыра редуецца вызваленым радзімы, якая:

«Волі, шчасця даждалася,
Ворагаў перамагла.

Адгрымелі пераможныя салюты, гераі-воіны варачоюцца дадому, да мірнай прыстаі. Аўтар ужо не трывожыцца за будучыню Беларусі, бо яна зноў вярнулася ў моцную і дружную сям'ю савецкіх рэспублік.

«...І ніхто не пасягнецца
Нас з сям'і тэй адарваць».

Многа лірызма ў некаторых радках яго «Партызанскай калыханкі».

Праскоўя Майсееўна Лявончык (Пінская область) прадэманстравала новы жанр: блізка да таго, што мы называем сказам. Сам аўтар называе свае творы «сцішкі». Галоўныя іх тэмы—выкрыццё нямецкіх злачынстваў і радасць вызвалення працы ў Савецкім Саюзе. Аднак, калі-ні-калі ў яе «сцішках» адчуваецца надуманасць, прасты набор слоў. Тут няма той непасрэднасці і шчырасці, якой вызначаюцца творы Соф'і Іванаўны Сацкевіч (Пінская область), адзінай поўнаценнай казачніцы на гэтым аглядзе і, разам з тым, выдатнай выканаўцай сваіх сказаў. На яе творчасці трэба спыніцца падрабязней. Соф'і Іванаўна—65 год. Казачніца яна зрабілася ў Вялікую

Журні аглядны вызначыла Соф'ю Іванаўну Сацкевіч кандыдатам на Усеасюзны паказ майстроў народнай творчасці. Суправаджаць старую казачніцу ў Маскву будуць дзве не аднавяскоўкі і далёкія сваячкі — шаснацігадоваыя Вера Кезь і Маня Шаневіч. Яны таксама паспяхова выступалі на аглядзе з жартоўнымі «Луніскімі прыпеўкамі» і ўтрох з Соф'яй Іванаўнай выконвалі цікавую песню «Пінскую-партызанскую».

Агляд пакінуў добрае ўражанне. Ён паказаў, што народ захоўвае ў сабе вялікія духоўныя каштоўнасці, якія раскрыты пакуль недастакова.

Фалькларыстаў чакае ўдзячная і цікавая работа, спяненая ваіной, яна павінна цяпер разгарнуцца з асаблівай сілай. Гэты агляд не толькі даў нам шмат цікавых матэрыялаў, але і з'явіўся штуршком да выяўлення новых народных талентаў.

Г. ЦІТОВІЧ.

Удзельнікі ўсебеларускага агляда казачнікаў. На адымку злева направа: М. Шаневіч, С. Сацкевіч і В. Кезь (Пінская область).

А. С. ПУШКІН ЯЎГЕНІ АНЕГІН

Раздзел першы

Яшчэ і лёка ад стома
На футрах ля пад'езда спяць;
Яшчэ на хліну не змаўкалі
Кашдзень і тупацель у залі;
Яшчэ ў тэатры, на двары
Усюды свеціць ліхтары;
Яшчэ, пазыбішы, б'юцца коні
У каханні нудным зноў і зноў,
І лацкі возчыкі паню,
Ля вогнішчаў б'юцца ў далоні:
А ўжо Анегін выйшаў вон;
Дамоў адзецца едзе ён.

XXIII

Ці намалюю я праўдзіва
Героя ціі габінет,
Дзе ён, у гэты час, імкліва
Адзет, раздзет, ды зноў адзет?
Усё, чым Лондан далікатны
Капрыз наш задаволіць здаты,
Што на Балтыцкіх хвалях сам
За лес і сала возіць нам,
Усё, што вынайшаў за грошы
Парыж славуці на ўвесь свет,
Усё сабраў у габінет,
Сын бесклапотнае раскошы,
Выдатны выхаанца мод,
Мудрац у восемнаццаці год.

XXIV

Янтар на люльках, што з Царграда,
Фарфор ды бронза на стаце,
Найпрямнейшая прынада—
Дух ў гранітым хрустале;
Грабнікі, підачкі сталёвыя,
Нажніцы простыя, крыжыя,
Яшчэ-б, напэўна, там знайшоў
Дзя кішчэ шчоткі, дзя зубоў,
Русо (звартаю вашу ўвагу)
Не разумеў, як шчоткай Грым
Мог чысціць кішкі перад ім,
Лічыў такое за знявагу.
Тут абаронца волі і праў
Зусім не слухна крыўдаваў.

XXV

Быць можна сталым чалавекам
І кішкі даглядаць заўжды;
Не след дарма спрачацца з векам,
Дзе звычай—дэспат грамады.
Яўгені мой, другі Чадаеў,
Каб свет за ўбор яго не лаў,
У гэтай справе быў педант
І тое, што завецца франт.
Ён прыхарошваўся без меры,
Калі-ж люстэрка пакідаў,
То быў падобны, я-б сказаў,
Да лёгкадумнае Венеры,
Прыбранай на мужчынскі лад,
Перад ядой на маскарал.

XXVI

Найвыдатнейшым туалетам
Я-б прывясціў дакладны твор,
Калі-б перад вучоным светам
Тут апісаў ягоны ўбор:
Была-б пашапа мнэ і слава,
Пісань мая, нарэшце, справа:
Ды панталоні, фрак, жызет,
Па-руску слоў не чуў павт;
Я тут віну прызнаць гаторы,
Што ўжо і так, не першы раз,
Мой бедны вершаваны сказ
Засмечваець чужыя словы,
Ходь і чытаў (бядя мая)
Акадэмічны слоўнік я.

XXVII

Ды ў нас не гэтае на мэце:
Мы лепей баль анішам той,
Куды ў сваёй ямскай карэце
Ужо імчыць Анегін мой.
Перад патухшымі дамамі
Караты свеціць ліхтарамі,
Санівай вуліцы спакой
Яны ўпрыгожваюць сабой,
На снег кідаючы прыметні;
Увесь у плошках, азе дом
Вясёлым радасным святлом;
Сіюць па святлых вокнах цені,
Мільгаюць профілі галоў,
І дам і модных дэкаў.

XXVIII

Не затрымаўся ў сенцах новых,
Мінуў шаейчара мой герой,
Узбег на сходках мармуровых,
Паправіў валасы рукою,
Зайшоў. Народу поўна ў залі;
Музыкі ўжо амаль прысталі;
Мазурка заняты ўсе;
Баль ува ўсёй грывіць красе;
Чуць шпораў звонкае трымценне;
Мільгаюць ножкі мілых дам;
За ім сочыць тут і там
Гарачы позірк захаплення,
І глушчэй скрыпак дружны хор
Жанок зайдросны нагавор.

XXIX

Любіў я ў дні былых жаданняў
Наведць баль расійскі наш,
Там знойдзеш месца для прызнаняў
І ліст каханай перадаш.
О вы, шаноўныя супругі,
Вам прапаўвае паслугі;
Прашу заўважыць гэты сказ:
Хачу я напярэдзіць вас.
А вам, жанкі, сачыць парню
І даглядаць дачок, як след:
Трымаць проста свой ларнет!
А не... бяды не жадаю!
Я гэтае таму пішу,
Што сам даўно ўжо не грашу.

XXX

Але, на гульні, на каханне
Я шмат жыцця свайго згубіў!
Была-б прыстойнасць у пашане,
Дагатуль балы-б я любіў.
Люблю я гульні маладосці
І шум, і выбух веселасці,
І дам уборы бачыць раз;
Люблю іх ножкі; ды наўрад,
Ці знойдзешца ў Расіі цэлай
Тры пары статных дамскіх ног.
Ах! доўга і збыць не мог
Пра іх... Душою скалдзельай

Дзве ножкі згадаваў, і ў сне
Яны хваляюць сэрца мне.

XXXI

Закінуты ў краі глухія,
Калі ўжо ты забудзеш іх?
Ах, ножкі! Дзе-ж вы, дарагія?
Па кветках ходзіце якіх?
На ўсходзе ўзрочыяны пшчотным,
На снезе поўначы халодным
Вы не пакінулі слядоў:
Любілі мяхкіх дывавоў
Вы дарогае дакрананне.
Ці не для вас я забываў
Жаданне славы, прагу спраў
І край бацькоўскі, і выгнанне?
Ды знік юнацкі светлы свет—
Як на лугах наш лёгік след.

XXXII

Дымамі грудзі, шчоткі Флары—
Каго краса іх не крае!
Ды толькі ножка Тэрсіхоры
Больш да спады будзе мне.
Яна, прыемная такая,
Узнагароду абяцае,
Умоўнай вабячы красой—
Жаданію, парыванію рой,
Люблю яе, мой друг Эльвіна,
Пад белай накрывкай сталюў,
Вясной на мураве лугоў,
Зімой на чыгунае каміна,
У залі на паркетным шкле
І каля мора на скале.

XXXIII

Я памятаю гоман хваляў
Перад навааю марской,
Што набігалі з хмарных далаў
З любоўю легчы ў ногі ёй!
Як прагнуў вуснамі сваімі
Крануцца ног я разам з імі!
Ніколі я ў былым дні
Не прагнуў палаваць ані
З такім пакнутым парываннем
Ні вусны маладых Армід,
Ні ружы полымных ланіт,
Ні персі, поўныя жаданнем,
Ніколі, не, пачуццў рой
Так не паліў душы маёй!

XXXIV

Другія дні я памятаю!
Была ў марах дарагіх
Рукамі стрэма я трымаю...
І адчуваю ножку ў іх;
Зноў уяўленне закіпае,
Зноў дотык ножкі распаліе
У скалдзельным сэрцы кроў,
Ізноў туга, каханне зноў!
Ды кіну вершамі сваімі
Красунаў гордых славіць я;
Яны не варты пачуцця,
Ні песень, што натхнілі імі;
Павольні красунаў тых
Напэўна... як ножкі іх.

XXXV

Што-ж мой герой? Імчыць санліва
Адпачываць у родны дом;
Збуджае Пецярбург шумліва
Святальны барабана гром.
Устаў купец, ідзе радзючык,
На біржу валачыцца возчык,
З пасудкам охціна бляжыч,
Пад ёй марозны снег рыпчы.
Прачунуся дзень прыемны, новы,
Як вярну сонігта з турмы
У лес аднеслі-б нечакана,
Так нашай мары светлы сон
Аднесіў нас да даўніх дён.

XXXVI

Ды, бале стомлены шумлівым,
Спаць кладуцца раіной,
Спакойна спіць юнак шчаслівы,
Дзіця раскошы, мой герой,
Правнецца поэзія ён, і знае,
Што сёння зноў яго чакае
Той самы распрадак дзя—
Той клопат, чай-ж мітусня.
Адак, Яўгені, вучань моды,
Ці ведаў шчасце без трывог
Сярод сардэчных перамог,
Сярод штодзённых асалоў?
Наогул ён сярод піроў,
Ці ладна жыў, ці быў здароў?

XXXVII

Пачуці рана ў ім заявіў;
Яму абрыдзеў свету шум;
Красуны доўга не займалі,
Яго штодзённым мар і дум;
Яго стамілі нават зрады;
Ён і сябрам ужо не рады,
Таму, што не заўсёды мог
Віет-стэкс і страбурскі пірог
Шампанскім залавцаў заўзят,
Не мог на слова сыгнаць два,
Калі балела галава:
Хоць хлопец быў ён захаваты,
Ды зневажыў над канец
Ён сварку, шабло, і свінец.

XXXVIII

Хвароба, нам яе прычыну
Даўно ўжо адшукань пара,
Зусім падобная да сляну,
Альбо на нашаму хандра,
Ім авалодала патроху;
Застраўліца ён, дзясць богу,
Паспрабаваць ён п'ядаў;
Але я жыцця не шкадаваў,
Як Child Harold, зваўшы маркотна
Сярод людзей з'яўляўся ён,
Ні плёткі свету, ні бастон,
Ні позірк любі і пшчотны,
Нішто не крэдла яго,
Ён уякаў ад усго.

XXXIX.XL.XLI

Вялікавецкае сваволі,
Сяброўкі вас пакінуў ён;
І праўда тое, што даволі
Абрыдзеў нам вышэйшы тон;
Ходь, межа, разумея дама

Не кепска Ся і Бентама,
Але размова гэтых дам
Здаецца недарэчнай нам;
А да таго-ж яны сваты,
Разумныя, адно зважай,
Простыя, хоць адбаўляй,
Недасягалыныя такія
Для самаўпэўненых мужчын,
Што выглед іх раджае спайн.

XLIII

І вы, красуні маладыя,
Якіх імчаць у позні час
Па бруку коні вараняы,
Пакінуў мой герой і вас,
Ад асалод ён адчураўся.
Замкнуўся ад усіх, уздуўся
З нуды за творчае сіла
Яўгені, ды не тут было,
Упартай працы ён не зазнаў,
І ведаць, пэўна, не жадаў,
Пакуты творчай не зазнаў
І не прабіўся ў цэх паэтаў,
Які хваліць, ці ганіць грэх,
Бо гэта і мой таксама пэх.

XLIV

Ды зноўку, ад нуды шалёнай
Дзён аднастайных і пустых,
Засеў ён—з мэтаю хвалёнай
Вучыцца розуму ў другіх;
Заставіў кітамі паліцу,
Ён жмццетворчыю крыніцу
Шукаў у іх, ды скрозь адна
Альбо туга, альбо мана,
Скрозь рознастайныя верыгі;
Старое старае зусім,
Здаецца новае старым.
Ён, як жанчын, пакінуў кнігі,
І шафы з пыльнай іх сям'ёй
Завесіў чорнаю тафтоў.

XLV

Як ён, я стаяўся нябдала
Да мітусні, да свеікіх спраў,
Нас прыязні шчыра з'еднала
У тым дні. Я ўпадаў
У ім да мар жыўцю прагу,
Яго халодную развагу,
Ягоны розум палюбуў.
Я злосьны, ён пахмуры быў;
Жаданні занябалі разам:
Жыццё стамляла роўна нас;
Агоны ў нашых сэрцах згас;
Чакала ўспрадзе тымчасам
І нас, і нашы маладосць
Людзей, сляпога лёсу злосьны.

XLVI

Хто жыў і думаў, той не можа
Душою не зневажаць людзей;
Хто сэрца меў, таго трыхожа
Была здань былых надзей;
Той захапляцца даўно кінуў,
Таму галюка успамінаў
Нідзе спакою не дае,
Вось гэта ўсё і надае
Цікавы, шчыры тон размоўе.
Анегін спачатку я
Не разумеў; але пасля
Прымык да сдкіх слоў у мове,
Да частых трапных жартаў там,
Да злосьці змрочных эпіграм.

XLVII

Як часта летяю герою,
Калі заліта спрэс сятлом
Наачное неба над Нявою,
Бада вясёлым злее шклом,
Не адбываючы Дыяны,
Застаўшы даўнія раманы,
Згадаўшы даўнюю любоў,
Усхваляваны ізноў,
Пілі маўкліва, закахана
Начы прыемны подых мнэ,
Як вярну сонігта з турмы
У лес аднеслі-б нечакана,
Так нашай мары светлы сон
Аднесіў нас да даўніх дён.

XLVIII

Душою ў даўняе ўлюбёны,
Руку паклаўшы на граніт,
Стаяў Яўгені задумёны,
Як апісаў сябе піт.
Скрозь ціха; толькі вартавыя
Пераклікаліся начныя;
Ды колаў грукат, гулкі крок
З Мільённай далятаў здалёк;
І лодку, што на відавоку,
Палолі несла ўдала рака:
Нас вабіў тонкі гук ражка
І песня вольная здалёку...
Ды болей прыемным я ўяўляў
Напэў Таркватавых актаў!

XLIX

Адрыятчынны прыбой,
О Бронта! поўны чыстых дум,
У шчырым песенным настроі,
Я ўчыю ваш чароўны шум!
Святы для ўнукаў Апалона,
Па гордай ліры Альбіна
Ён мой знаёмы, блізкі мой.
Красу Італіі начной
Адчуо я тады на волі
З венецыянкай маладой,
То ціха, то гаваркой,
У таемнай пльвучы гандоле;
З ёй разам я зазнаў гатоў
Петраркі мову і любоў.

L

Хаджу з тугою каля ўзмор'я,
Аб лёсе дбаючы сваім;
Чакаю волі і надвор'я,
Зайдарочку ветравам марскім.
Калі, калі, пазыбішы гора,
На бураленных хвалях мора
Знаю волю, край другі?
Пара пакінуць берагі
Мне непрыязнае стыхлі,
І ў сінай завадзі марской,
Пад небам Афрыкі маёй
Аб змрочнай уздыхаць Расі,
Дзе я пакутаў, дзе кахаў,
Дзе рана сэрца пахаваў.

LI

Наведць край чужы са мною
Анегін быў ужо гатоў;
Ды толькі лёс сваёй рукоў
На доўгі тэрмін нас развёў.
Тады ягоны бацька хворы
Яказваў намёр, і крэдыторы
Атаквалі ўраз яго.
Адрокса ён ад усго;
Ён непазідзеў суд прэкантны,
Будзіцца не жадаў зусім.

Адрокса спадчыны, і ў тым
Вялікае не бачаў страты,
Што можа быць прачуў здалёк,
Што родны дзядзька ў ложка злёг.
LII
Ды атрымаў ён неўзабаве
Ад управіцеля даклад,
Што дзядзька і на самай справе
З ім развітацца быў-бы рад.
Яўгені прачытаў пашланне
Маркотнае, і на спатканне
З чарговай поштай паймаў
І загадзя ён пазхаў,
Быў дзеля спадчыны гатоў
Ён на нуду, прытворства, зман
(І тым пачаў і свой рамана)
Дзе прымачыўся ў кут вясковы,
Цяжкое долі не зазнаў,
Бо дзядзька на стала ляжаў.

LIII

Ляжаў нябожчык нерухомы;
З усіх бакоў ён пакілаў
Сяброў і ворагаў, вяслом,
Аматараў хаўтурных спраў.
Яго, як трэба, пахавалі.
Памы і госці балывалі,
Пілі і елі, а тады
Раз'ехаўся хто куды.
Вось мой герой—жыхар вясковы,
І поўнамоцны гаспадар,
Ласоў, завадоў уладар,
Нядаўна вораг найсуровы
Парадку, ён сягоння рад,
Што жыць пачаў на іншым лад.

LIV

Два дні яму здаваўся новы
І цікі п'яскат ручая,
І зашчэ змрочнае дубровы,
І вока лашчыла ралля;
На трэці—гай, узгорак, далі
Яго ўжо болей не займалі;
А потым выклікалі сон;
Пасля выразна ўбачыў ён,
Што веселасці ў вёсцы мала,
Хоць тут ні вуліц, ні сяброў,
Ані палацаў, ні плацоў.
Хандра яго і тут чакала,
За ім хадзіла кожны дзень,
Як жонка верная, як пень.

LVI

Радзіўся я для долі мірай
І для вяскавай цішынны,
Для творчых сноў, для песні лірай,
Яскравейшай у глушыні.
Я дні гулякам прывыкаю
Над дзікім возерам блукаю
І гат п'янтэ мой закон.
Я пакідаў ранкам сон
Ізноў для волі і пшчоты:
Чытаю мала, доўга сплю,
Крылатай славы не лаўлю.
А ці не гэтыя прыгоды,
У ціхай мірай глушыні,
Знаў я ў малады дні?

LVI

Каханне, кветкі, шлах, прысады,
Палі адданы вам душой,
Заўважыць розніцу я рады
Тут між Анегіным і мной,
Каб мой чытаць, ці крытык клявы,
Ці майстра друку нецярплівы
Пакінуў выданьне не стаў,
Ныс надабенства не шукаў,
І не зрабіў-бы выпад вольны,
Што напісаў я свой партрэт.
Як Байран, гордасці паэт,
Як быццам мнэ зусім не злосьны
Пісаць пазмы пра другіх,
А толькі пра сябе саміх.

LVII

Заўважу: любіць латуценні
Пээтаў палкаў сям'я,
Былаа, мілая стваронні
Мне спіліся, душа мая
Іх шчыры вобраз захаваў,
Пасля іх Муза ажыўляла:
Так, бесклапотны, браў за ўзор
У песнях я дзядзьчыну гор,
Нявольніц з берагоў Саліра.
Ціпер, сябры мае, ад вас
Нерадка гэты чую сказ:
«Аб кім твая ўдзяка іра?»
Каго з красуні бярэ за ўзор,
Каторай прысмячана твор?

LVIII

Чым ты позіраем натхнёны?
Хто шчырай прыязню да сабэ
Твой спэў расчулаў задумёны?
Каго твой верш высока ўзнёс?
Дальбог, сябры мае, нікога!
Каханна палкаў трывога
Прайшла, я шчасця не здынаў,
Шчаслівы той, хто спалучаў
З каханнем верш: ён тым падвоў
Пээзію юнацкіх дён,
За прыклад даў Петрарку ён,
Пакуты сэрца супакоў,
І славу залавіў між тым.
Я-ж у каханні быў другім.

LIX

Прайшло каханне, следам Музы,
Святлес розум, гіне тлум.
Я вольны, прагну зноў сьмяоза
Чароўных гукаў, мар і дум;
Пішу, і сэрца не смуткуе,
Пяро міжволі не маюе,
Калі няскончаных радкоў,
Ні дамскіх жокаў, ні галоў;
Агонь пад прыскам не успыхне,
Сумую я: але без сабэ,
Неспрадзе ладныя лёс,
След бурмы ў сэрцы хутка сціхне:
Тады пачну я творіць паэму,
Не менш, на песнь дваццаці пяці.

LX

Я меркаваў пра форму пана,
Пра тое, як героя зваць;
А покуль што майго рамана
Я змог пачатак напісаць:
Прачытаў усё я строга;
Хоць супярэчнасці і маюа,
Ды выпраўляць іх не хачу,
Данію цэнзару пачу;
І журналістам на знішчэнне
Я праці ілён кідаю зноў;
Плынь-ж да неўсёй берагоў
І заслужы, маё стварэнне,
Мне славу, да якой прывык:
І лаянку, і шум, і крык.
Пераклад Аркады КУЛЯШОЎ.

«Мой дзядзька правіў без заганы,
Калі не жартам занямо,
Усіх прымусіў да пашаны
І лепей выдумач не мог.
Другіх той прыклад навуае;
Ды, божа мой, нуда якая
Пры хворым дзень і ноч сядзець,
Не адыходзіцца, нудзец,
Прытворства нізкае якое
Напоўжывога забавляць,
Яму поухокі папраўляць
І лекі падаваць з тугою,
Ды моўчкі думаць сам сабе:
Калі ўжо возьме чорт цябе!»

II

Гуляка малады імчаўся
Да дзядзькі з думкаю такой,
Ен з ласкі боскае застаўся,
Як спадчынік радні усёй.
Сябры Людмілы і Руслана,
З героём новага рамана
Без лішніх слоў, у гэты-ж час,
Дазвоўце пазнаміць вас:
Анегін, мы з ім сьбравалі,
Узрос на беразе Нявы,
Дзе можа, мой чытач, і вы
Разлізіся, ці красавалі;
Калісь і мы гулялі там,
Ды толькі поўнач шкваліць нам.

III

Сумленна службу адбываўшы,
З пазычак бацька існаваў,
Па тры балы на год даваўшы,
Усё прапіў і прагуляў.
Яўгені гора ведаў мала:
Madame маюа даглядала,
Пасля Monsieur яе змяняў;
Хлапчук гарэзы, мілы быў.
Monsieur l'Abbe француз убогі,
Каб лішніх мук хлапчук не знаў,
Навукаў не дакучаў,
Не вельмі быў мараллю строгі,
Вымоў бясконцых не рабіў
І ў Летні сад гуляць завіў.

IV

Калі-ж юнацкіх дён мяцежных
Прышла Яўгенію пара,
Пара надзей і мар бязмежных—
Monsieur прагурылі з двара.
Анегіна выхоўваць годзе;
Паголены па лепшай моде,
Як dandy лонданскі адзет—
Нарэшце ён убачыў свет.
Ён па-французску дасканала
Мог размаўляць і мог пісаць;
Мазурку лёгка мог скакаць
І адбываць паклон нябдала;
Чаго-ж яшчэ? І свет рашыў,
Што ён разумны, мілы быў.

V

Мы ўсе вучыліся патроху
Абы чаму, абы адбыць,
Дык выхаваннем, дзядзьку богу,
У нас нікога не здзіўляць.
Анегін быў, на думку многіх
(Рашучых судзіць, нават строгіх)
Вучоны хлопец, хоць педант:
Адак, шчаслівы меў талант
У часе гутаркі сардэчнай
Пра ўсё патроху разважаць,
З вучоным выгледам маўчаць
Заўсёды пры размоўе спрэчнай,
І выклікаць усмешку дам
Агнём раптоўных эпіграм.

VI

Латынь з даўнейшай выйшла ролі:
Дык, калі прадуу вам скажаць,
Ен у латыні знаў даволі,
Каб эпіграфы разбіраць,
Пагаварыць аб Ювенале,
У канцы ліста паставіць Vale,
Хоць не дакладна, прыгадаць
Мог з Энеіды вершаў пяць.
Ен вярнуўшы не меў ахвоты
Гісторыі архіўны пыла—
Старое тла старых магіл,
Але былыя анекдоты
Ад Ромула да нашых дён
У памяці захоўваў ён.

VII

Не павяла яго надзея
Да пэатычных мар, трывог,
Ен ямб адрозніць ад харыя,
Як мы ні бліся, не мог.
Гамера лаў, Феакрыта,
Але чытаў Адама Сміта
І знаўцаў стаўся не блэгім,
І разважаць умеў аб тым,
Як лад дзяржавы расцітае
І як мацнее, і чаму
Не трэба волата яму,
Калі прадукт звычайны мае.
Не верыў бацька ў гэты лад
І дадаваў вямлю ў заклад.

VIII

Усё, што ведаў наш Яўгені,
Не ўзійся-б я пералічыць;
Ды ў чым ён быў спраўдны гені,
Чаму мог іншых пачуцьчы,
Што з дзён малых яго займала,
Пакутаю і шчасцем стала,
Што асытляла, як прамень,
Яго ляноты кожны дзень,—
Было пшчотнае каханне,
Каторае ўслаўляў Назон,
За што дамы да сумных дён
І горам горкага выгнання
Закончыў век мяцежны свой
Ен у Малдаві глухой.

IX

Як ён маіць наўчыўся рана,
Таць надзею, рэзнаваць,
Прымусіць верыць нечакана,
Ці зноў не верыць прымушаць,
Маркотным, радасным з'яўляцца,
Ці добрым, ці блэгім здавацца!
Як пранікнёна мог маўчаць,
Як красамовна размаўляць,
А як лісты пісаў нябдала!
У думках толькі аб адным,
Як мог сябе забыць зусім,
Як неспакойна вока зваля,
Як сарамліва, а парой
Слаўмянай бліскала сязноў!

XI

Як мог ён новым быць самохамы,
На сцэне скачыць і шумяць;

Найшчырых шчырасцю здзіў

НАШЫ ПЕРСПЕКТИВЫ

Міхась КЛІМКОВІЧ

(Галоўны рэдактар Дзяржаўнага Выдавецтва БССР)

Яшчэ да вызвалення Беларусі ад на-
мецка-фашысцкіх захопнікаў, у 1942 го-
дзе, з братамі дапамогі рускага на-
рода аднавіла сваю дзейнасць Дзяр-
жаўнае Выдавецтва БССР.

Ужо ў 1943 годзе было выпушчана ў
свет 28 беларускіх кніг тиражом каля
600 тысяч экзэмпляраў. У 1944 годзе
колькасць беларускіх кніг, выпушчаных
Выдавецтвам, павялічылася ў 42
раз тиражом—1415 тысяч экзэмпля-
раў, а ў 1945 годзе, калі Дзяржаўнае
Выдавецтва вярнулася ў вызвалены
Мінск і распачало шырокую аднаўле-
ную работу, колькасць надрукаваных
кніг дасягнула 210, а тираж 7012 тысяч
экзэмпляраў. Планам 1946 года вызна-
чаецца яшчэ большы рост выдавецкай
справы: колькасць кніг даводзіцца да
509, а тираж амаль да 10 мільянаў.

Асноўныя задачы, якія паўсталі перад
Выдавецтвам, калі яно вярнулася на
радыму, былі наступныя: даць вызвале-
наму з-пад фашысцкага ярма народу
творы палітычнай літаратуры, аднавіць
фонды падручнікаў у школах і вы-
пуская добра якаснае мастацкую літа-
ратуру. Гэтыя задачы Дзяржаўнае
Выдавецтва ў асноўным вырашыла:
толькі за апошні год было выпушчана
86 кніг па палітычнай рэдакцыі тиражом
каля 4-х мільянаў экзэмпляраў.

Школы нашай рэспублікі атрымалі ў
1945 годзе ад Выдавецтва 41 падруч-
нікі тиражом звыш 2 мільянаў эк-
зэмпляраў.

Кніг мастацкай літаратуры Дзяржаў-
нае Выдавецтва БССР выпусціла ў міну-
лым годзе 26 і каля 50 кніг зна-
ходзіцца ў рознай стадыі друкавання.
Тры асноўныя задачы ставіла перад
сабой Выдавецтва ў гэтай галіне: са-
браць і перадрукаваць творы класікаў
беларускай літаратуры, аднавіць і даць
чытачу ў выглядзе выбранага твораў то-
лепшае, што было напісана беларускімі
паэтамі і пісьменнікамі за ўвесь час іх
дзейнасці, пазнаёміць шырокага чыта-
ча з творами, напісанымі за час Айчынай
вайны, у тым ліку і нашымі маладымі
пісьменнікамі. Усе гэтыя задачы былі
абумоўлены вялікай цікавасцю шырокага
мас да мастацкай літаратуры і той ака-
лічнасцю, што нямецкія дзікуны знішчы-
лі ўсе творы беларускіх пісьменнікаў.
За 1945 год Выдавецтва выпусціла з кла-
січнай спадчыны мінулага наступныя
творы: «Тарас на Парнасе» і «Энеіда
навыварат», томы выбранага твораў Ду-
ніна-Марцінкевіча, Максіма Багдановіча,
Янкі Купалы, Змітрака Бядулі. Зна-
ходзіцца ў друку і выйдучы ў бліжэйшы
час у свет два томы паэзіі Якуба Коласа
(«Новая Зямля», «Смысл музыка» і том
вершаў), два томы паэтычных твораў
Змітрака Бядулі, выбранага твораў
Францішка Багушэвіча і Цёткі, а з
празаічных твораў—«Дрыгва» Якуба
Коласа і апавядання Ядвігіны Ш. Калі
прыняць пад увагу, што ў друку зна-
ходзіцца і два томы крытычных работ,
якія ахопліваюць гісторыю беларускай
літаратуры ад самых старажытных часоў
да Кастрычніцкай рэвалюцыі, дык трэба
прызнаць, што нам за мінулы год па-
шанцавала шмат зрабіць для аднаўлення
у памяці чытача гісторыі беларускай
літаратуры і знамянення яе а нашай

класічнай спадчынай. З рускай класі-
чнай літаратуры былі выданы ў арыгі-
налах і ў перакладах (або выходзяць у
бліжэйшы час) байкі Крылова, вершы
Лермантава, творы Маякоўскага, апавя-
данні Чэхава і Горкага, крытычныя
артыкулы Бялінскага.

У 1945 годзе выйшлі ў свет выбраныя
творы нашых сучаснікаў: Пётруся
Броўкі, Аркадзя Куляшова, Максіма
Танка, Міхася Машары, у бліжэйшы час
выйдзе выбраная сатыра Кандрата Кра-
піны і яго п'есы, а таксама выбраныя
вершы Піліпа Пестрака. З твораў, на-
пісаных у часы Айчынай вайны, у
1945 годзе выйшлі ў свет зборнікі ваен-
ных вершаў Максіма Танка («Вастрыве
зброю»), Пімена Панчанкі («Далёкія
станцыі»), Кастуся Кірэнкі («Ранак
ідзе»), Эдзі Агняцвет («Край мой родны»),
Алеся Зарыцкага («Дняпроўскае рэха»),
Антона Валевіча («Па бацькоўскіх
сцяжках»), паэма Аркадзя Куляшова
«Прыгоды цымбала». Выйшлі зборнікі
апавяданняў: Кузьмы Чорнага («Вялікае
сэрца»), Ільі Гурскага («Над Нёмнам»),
Алеся Стаховіча («Непакойны гарадок»),
Усевалада Краўчанкі («Зямля гудзе»),
Алеся Якімовіча («Помста») і Міколы
Лупскакова («Першая атака»). Выйшлі
п'есы—Алеся Кучара («Заложнікі» і
Віталія Вольскага «Несцерка». Зна-
ходзіцца ў друку вялікая паэма Якуба
Коласа «Адпала», зборнікі вершаў
М. Машары, М. Гамолкі, А. Русака,
Пранузы, Ніны Тарас, Друкуюцца
«Песні барацьбы»—зборнік партызанска-
га фальклора, і вялікі зборнік народ-
ных песень, сабраных Р. Шырмам.
Асобнымі кніжкамі выйшлі апавесці Ільі
Гурскага, «Лясныя салдаты» і Алеся
Стаховіча «Пампей Шчупак».

Большасць гэтых кніг прысвечана
барачыцкаму беларускаму народу з нямецкімі
захопнікамі і праўдзівая адлюстроўваюць
герачынае змаганне народа, удзельнікамі
і сведкамі якога (змагання) былі самі
пісьменнікі.

План Дзяржаўнага Выдавецтва БССР
на 1946 год больш чым у два разы пе-
равышае план мінулага года як па коль-
касці назваў, так і па колькасці аў-
тарскіх аркушаў. Значна павялічылі
план выпуска палітычнай літаратуры.
Мяркуецца ў гэтым годзе выдаць 6 кніг
В. І. Леніна, у тым ліку «Дзяржава і
рэвалюцыя», «Тры крыніцы і тры скла-
дальныя часткі марксізма», аднатомнік
выбранага твораў Леніна; 2 кнігі Карла
Маркса, 6 кніг І. В. Сталіна, у тым ліку
мове), Адама Русака, Міколы Гамолкі,
празаікаў: Янкі Брыля і Івана Мележа.
Рыхтуюцца да выдання таксама новыя
кнігі вершаў Эдзі Агняцвет, Анатоля
Астрэйкі, Міхася Машары, Максіма
Танка, Пётруся Броўкі і зборнік новых
вершаў Якуба Коласа «Мой дом».
З празаічных твораў будучы надрукаваны
апавяданні Ільі Гурскага, Піліпа Пестра-
ка, Міколы Лупскакова, апавесці Макара

Паслядовіча; з драматургіі — п'есы
Вольскага «Машка» і Міровіча «Кастусь
Каліноўскі» і чатыры п'есы Кандрата
Крапіны, якія ўвойдуць у юбілейны збор-
нік. Прадбачаны таксама выпуск збор-
ніка аднаацтвак для гурткоў мастацкай
самадзейнасці, адбранах на рэспублікан-
скім конкурсе. Будуць выходзіць чор-
говым нумары рускага альманаха «Ог-
нізна». Вялікае месца ў плане ад-
ведзена перакладам на беларускую мову
рускай класічнай літаратуры і твораў
сучасных пісьменнікаў. Будуць выданы
пераклады: «Яўгені Анегін» А. Пушкіна
(перакладае А. Куляшоў), «Гора ад
розуму» А. Грыбаедава (перакладае
М. Лужанін), «Выбраныя апавяданні»
А. Чэхава (пераклад К. Крапіны), пэмы
М. Лермантава, байкі Крылова, «Вечары
на хутары каля Дзіканкі» Н. Гоголя,
выбранага апавядання Максіма Горкага і
І. С. Тургенева. Будзе выдана анталогія
ленінградскіх паэтаў у перакладзе на
беларускую мову. Выйдуць у свет пера-
кладам вершаў Пракоф'ева, пераклад
«Маладой гварды» А. Фадзеева і інш.
Апрача гэтага, на рускую мову таксама
будуць выдавацца творы Л. Н. Талстога,
М. Ю. Лермантава, І. С. Тургенева,
М. Горкага, М. Е. Салтыкова-Шчэдрына.
Выйдзе кніга вершаў С. Гардэцкага
«Песні дружбы», прысвечаная Беларусі
і яго (у суаўтарстве з М. Ісакоўскім)
Якуба Коласа. Усяго мяркуецца выдаць
104 назвы, 1022 аўтарскіх аркушаў,
тыражом у 1801 тысяча экзэмпляраў.

Рэдакцыя дзіцячай і юнацкай літа-
ратуры запланавала выдаць 79 кніг як ары-
гінальных, так і перакладных, тиражом
звыш 2-х мільянаў экзэмпляраў. Сярод
іх—выбраныя вершы для дзяцей: Янкі
Купалы, Якуба Коласа, Пятра Глебкі,
Пётруся Броўкі, Максіма Танка, Аркадзя
Куляшова, апавядання Міхася Лынькова,
Кузьмы Чорнага, Янкі Маўра, Алеся
Якімовіча, пераклады твораў А. С. Пуш-
кіна, А. П. Чэхава, Л. Н. Талстога,
М. Горкага, Л. Касіля, В. Катаева,
С. Міхалкова і др.

Рэдакцыя вучэбна-педагагічнай літа-
ратуры мае на мэта выдаць у гэтым годзе
59 падручнікаў для сярэдняй школы,
тыражом каля 3,5 мільянаў кніг. З гэта-
га ліку будзе выдана 17 падручнікаў па
мове, літаратуры і гісторыі беларускай
літаратуры. Дадакова будзе выдана
хрэстаматэя старажытнай беларускай
літаратуры, складзеная М. К. Дабры-
ніным.

Бошч мінулага году паказаў, што
найбольшыя цяжкасці ў выданні кніг звя-
заны з паліграфічнай базай. Гэта абумо-
віла і якасць тэхнічнага афармлення
кніг: выкананне ілюстрацый, якасць
вокладак, вялікую колькасць памылак
друку. Выдавецкі план гэтага году
вымагае безадкладнага пашырэння дру-
карскай базы Дзяржаўнага Выдавецтва,
пераносу друкавання раду кніг з матры-
цы ў другія гарады рэспублікі, вымагае
дружнай і аладжанай работы ўсіх звен-
няў, якія удзельнічаюць у стварэнні і
выпуску кнігі — ад аўтара да брашу-
роўчыка ўключна. Таксама павінна
быць палепшана работа па распаўсюдж-
ванню кнігі.

Паслядовіча; з драматургіі — п'есы
Вольскага «Машка» і Міровіча «Кастусь
Каліноўскі» і чатыры п'есы Кандрата
Крапіны, якія ўвойдуць у юбілейны збор-
нік. Прадбачаны таксама выпуск збор-
ніка аднаацтвак для гурткоў мастацкай
самадзейнасці, адбранах на рэспублікан-
скім конкурсе. Будуць выходзіць чор-
говым нумары рускага альманаха «Ог-
нізна». Вялікае месца ў плане ад-
ведзена перакладам на беларускую мову
рускай класічнай літаратуры і твораў
сучасных пісьменнікаў. Будуць выданы
пераклады: «Яўгені Анегін» А. Пушкіна
(перакладае А. Куляшоў), «Гора ад
розуму» А. Грыбаедава (перакладае
М. Лужанін), «Выбраныя апавяданні»
А. Чэхава (пераклад К. Крапіны), пэмы
М. Лермантава, байкі Крылова, «Вечары
на хутары каля Дзіканкі» Н. Гоголя,
выбранага апавядання Максіма Горкага і
І. С. Тургенева. Будзе выдана анталогія
ленінградскіх паэтаў у перакладзе на
беларускую мову. Выйдуць у свет пера-
кладам вершаў Пракоф'ева, пераклад
«Маладой гварды» А. Фадзеева і інш.
Апрача гэтага, на рускую мову таксама
будуць выдавацца творы Л. Н. Талстога,
М. Ю. Лермантава, І. С. Тургенева,
М. Горкага, М. Е. Салтыкова-Шчэдрына.
Выйдзе кніга вершаў С. Гардэцкага
«Песні дружбы», прысвечаная Беларусі
і яго (у суаўтарстве з М. Ісакоўскім)
Якуба Коласа. Усяго мяркуецца выдаць
104 назвы, 1022 аўтарскіх аркушаў,
тыражом у 1801 тысяча экзэмпляраў.

Рэдакцыя дзіцячай і юнацкай літа-
ратуры запланавала выдаць 79 кніг як ары-
гінальных, так і перакладных, тиражом
звыш 2-х мільянаў экзэмпляраў. Сярод
іх—выбраныя вершы для дзяцей: Янкі
Купалы, Якуба Коласа, Пятра Глебкі,
Пётруся Броўкі, Максіма Танка, Аркадзя
Куляшова, апавядання Міхася Лынькова,
Кузьмы Чорнага, Янкі Маўра, Алеся
Якімовіча, пераклады твораў А. С. Пуш-
кіна, А. П. Чэхава, Л. Н. Талстога,
М. Горкага, Л. Касіля, В. Катаева,
С. Міхалкова і др.

Рэдакцыя вучэбна-педагагічнай літа-
ратуры мае на мэта выдаць у гэтым годзе
59 падручнікаў для сярэдняй школы,
тыражом каля 3,5 мільянаў кніг. З гэта-
га ліку будзе выдана 17 падручнікаў па
мове, літаратуры і гісторыі беларускай
літаратуры. Дадакова будзе выдана
хрэстаматэя старажытнай беларускай
літаратуры, складзеная М. К. Дабры-
ніным.

Бошч мінулага году паказаў, што
найбольшыя цяжкасці ў выданні кніг звя-
заны з паліграфічнай базай. Гэта абумо-
віла і якасць тэхнічнага афармлення
кніг: выкананне ілюстрацый, якасць
вокладак, вялікую колькасць памылак
друку. Выдавецкі план гэтага году
вымагае безадкладнага пашырэння дру-
карскай базы Дзяржаўнага Выдавецтва,
пераносу друкавання раду кніг з матры-
цы ў другія гарады рэспублікі, вымагае
дружнай і аладжанай работы ўсіх звен-
няў, якія удзельнічаюць у стварэнні і
выпуску кнігі — ад аўтара да брашу-
роўчыка ўключна. Таксама павінна
быць палепшана работа па распаўсюдж-
ванню кнігі.

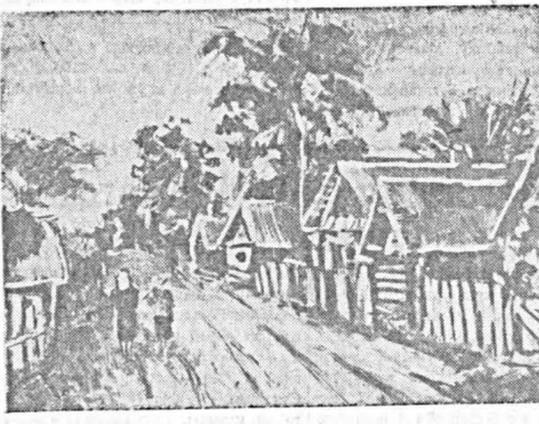
ВЫСТАўКА ў КАРЦІННАЙ ГАЛЕРЫІ

Днямі ў Дзяржаўнай Карціннай галерэі
БССР адбыўся пераізаж выстаўкі
мастакоў-жанчын.
Сціплай і невялікай выстаўка ўзяліе
сабой цікавую і радасную падзею ў
мастацкім жыцці нашай рэспублікі. У ёй
прынялі ўдзел дзевятнаццаць жанчын-
мастакоў. Свежасць і непасрэднасць
выканання—адзнака большасці экспа-
ніраваных твораў. На выстаўцы прад-
стаўлены пейзажы, наюрморты, эскізы,
партрэты і эцюды.
Да ліку лепшых можна аднесці ра-
боты Р. Кудрэвіч—эскіз «Перад выха-
дам» і наюрморт, па якіх відаць, што
мастак настойліва асвадвае тэхніку
жывапісу.

Р. Кудрэвіч.
Партрэт хлопчыка

Значную цікавасць уяўляюць таксама
акварэлі Галоўчанкі. Яе работы можна
разглядаць як закончаныя творы, вы-
кананыя ў арыгінальнай манеры і з
вялікім густам. На выстаўцы ён прад-
стаўлены партрэты і наюрморт. Яе пейза-
ж ракі Дняпра—гэта тыповы і добра
выкананы пейзаж настрою.

С. Лі. Вёска. Фота Г. Бугаенкі.

С. Лі прадстаўлена па выстаўцы ў
асноўным пейзажамі, напісанымі ён ў
часы, калі яна знаходзілася ў партызан-
скім атралде. Адна з лепшых работ
С. Лі—«Партызанская лясня».

К. Ізгаргіна—востыны мастак. На вы-
стаўку экспаніраваны яе партрэт дзя-
чынкі і наюрморт «Васількі».

Цікавыя акварэльныя пейзажы М. Вер-
ковіч—«Мейсцы бабў за Віцебск», «Рул-
ны», «Зямлянка» і іншыя.

Значную цікавасць уяўляюць наюр-
морты Былінскай і Н. Варановіч, пейза-
жы А. Шымановіч і Паслаўскай, эцюды
В. Галубок.

Скульптура прадстаўлена бар'ельефам
Дзядко—«Партрэт дачкі».

Значнае месца на выстаўцы адведзе-
на дэкаратыўнаму мастацтву. Мастакі
эксперыментальнай лабараторыі мастацкіх
прамыслаў экспаніравалі ўзоры муж-
чынскіх кашул, жаночых хуполаў,
ручнікоў, тканіны і пясцоў. Арнамен-
тальнае мастацтва—адзін з самых распаў-
сюджаных відаў выяўленчага мастацтва.
Мастакі лабараторыі выкарыстоўваюць
лепшыя ўзоры беларускіх нацыянальных
арнамантаў пры стварэнні сваіх уласных
узораў. Экспаната—вышываныя ручнікі,
кашулі і тканіны—характарызуюцца ўд-
літым чаргаваннем геаметрычнага і раслін-
нага арнамента.

Неабходна адзначыць тонкае май-
стэрства мастака Гадзіцкай, арнаменты
якой скарэманаваны з густам. Яны пры-
гожага колеру і экспрэсіўныя. Для
кожнай тканіны Гадзіцкай кампануюць
заор. Яе арнаментальныя варыянты над-
вычайна багатыя. Мастак Ступіна так-
сама прадставіла цікавыя ўзоры ручнікоў,
вышываных мужчынскіх і жаночых ка-
шуль. Звяртаюць увагу арыгінальныя
ўзоры сукенкаў для падлеткаў мастака
Мікульчык, цікавыя ўзоры пясцоў,
створаныя Зыгмановіч, і тканіны Ліпай.

Выстаўка ўзяліяцца доказаў існай
працы беларускіх мастакоў-жанчын.

П. ГЕРАСИМОВІЧ.

Р. ШКРАБА

АБ ПАЭТЫЧНЫХ ПЕРАКЛАДАХ

Беларуская літаратура з самага па-
чатку свайго існавання развівалася ў
пачынальным супрацоўніцтве з літаратура-
мі славянскіх народаў, і ў першую чар-
гу рускага і ўкраінскага. Імёны Георгія
Скарнына, Сімеона Полацкага, Кірылы
Тураўскага ў аднолькавай ступені блізка
і рускай і беларускай літаратурам не
толькі таму, што яны жылі і працавалі
на беларускай зямлі або паходзілі з Бе-
ларусі, але таму, што яны сваёй твор-
чэсцю падрыхтоўвалі глебу для ўзнік-
нення беларускай літаратуры, селі
асвету ў народзе, узнімали яго духоўную
культуру.

Невядомы аўтар славуэтага помніка—
«Слова аб палку Ігараву» адвядзіць ця-
пля старонкі апісваючы гістарычныя па-
дзеі на землях, якія пазней пачалі на-
звацца беларускімі і на якіх сфарма-
ваўся беларускі народ.

Затым, калі беларуская мова выраста-
ла і адкрыталізаваўся і беларускі народ
адолеў вылучыць з свайго асяродка
пісьменнікаў, пільныя ўплывы славян-
скіх літаратур на беларускую знайшлі
сваё выяўленне ў іх творчасці. Такія
імёны, як Пушкін і Міхкевіч, Шэўчэнка
і Накрасаў, Кальцоў і Нікіцін і шмат
іншых вельмі спрыялі ідэяльнаму і ма-
стацкаму ўзбагачэнню нашай літарату-
ры. Аўтар аднаго з першых помнікаў
новай беларускай літаратуры «Тарас на
Парнасе» з павягай называў імёны Пуш-
кіна, Лермантава, Жукоўскага і Гоголя.
Адсюль зразумела тая вялікая заці-
каўленасць беларускіх пісьменнікаў да
творчасці выдатных пісьменнікаў брат-
нічых народаў. Яна выявілася як у твор-
чым выкарыстанні іх дасягненняў, так
ў перакладзе лепшых іх твораў на бе-
ларускую мову.

Пытанне аб гісторыі перакладаў твораў
славянскіх літаратур на беларускую
мову можна ўяўляцца тамай цікавага
даследавання. Ужо В. Дунін-Марцінке-
віч перакладаў выдатную паэму А. Мі-

кевіча — «Пан Тадэвуш», якой, праўда,
па цэнзурных умовах не давялося ўба-
чыць свету. Байкі Крылова перакладаў
Францішак Багушэвіч і Марыя Косіч,
якая ў 1903 годзе выдала цэлы зборнік
перакладаў крылоўскіх байок.

Няма неабходнасці гаварыць пра
уплывы Міхкевіча, Накрасава, Пушкіна,
Кальцова, Шэўчэнка, Нікіціна і др. на твор-
чэсць нашых паэтаў: Я. Купалы, Я. Ко-
ласа, П. Труса, М. Багдановіча.

Максім Багдановіч, які вельмі многа
зрабіў для ўзбагачэння беларускай літа-
ратуры антычнымі і заходне-еўрапейскімі
ўзорамі, пісаў у артыкуле «Забыты
шыляк»: «Было-б горш, чым ядальніст-
вам, нічога не ўзяць з таго, што сотні
народу праз тысячы год сабраў і ў
скарбіну сушэўнай культуры».

Літаратура, якая змяшчаецца ў нацыя-
нальнай рамкі, не можа прэтэндаваць
ні на шырокую ахопу жыццёвых з'яў, ні
на мастацкую дасканаласць. «Пераклад-
ная літаратура ў кожнага з новых еўра-
пейскіх народаў мела вельмі важную
ролю ў развіцці народнай самася-
домасці або ў развіцці асветы і эста-
этычнага густу. Таму і гісторыка-літа-
ратурныя творы толькі тады не будуць
хварэць вельмі невыгоднай аднабоко-
васцю, калі пачнуць на перакладную
літаратуру звяртацца больш увагі, чым
гэта робіцца цяпер,—пісаў Н. Г. Чэр-
нышэўскі ў рэцэнзіі на рускія перакла-
ды Шылера ў 1857 годзе.

Асабліва важнае значэнне набывае
пытанне аб перакладах у нашы дні. Бе-
ларускі народ зрабіў вялікі ўклад у вы-
зваленую барацьбу за сабадальновым на-
вядзенню свету. Зацікаўленасць да белару-
скай культуры і ў першую чаргу да
літаратуры — агульнавядома. У сваю
чаргу беларускі народ праўдзівае вы-
шчыра зацікаўленасць да лепшых здабыт-
каў літаратур прагрэсіўных наро-
даў. Гэтым дыктуецца неабходнасць

сур'ёзнай пастаюкі пытання аб мастац-
кіх перакладах на беларускую мову.
У нас ёсць добрыя паэтычныя пе-
раклады твораў Пушкіна, Лермантава,
Накрасава, Міхкевіча, Крылова, Капа-
ніцкай, Шэўчэнка, зробленыя паэтамі
Я. Купалым, Я. Коласам, К. Крапіной,
А. Куляшовам, П. Глебкам, П. Броўкам,
З. Бядулем. Да вайны былі выданыя
на беларускай мове «Кабарэ Т. Шэў-
чэнка», «Меды коннік», «Барыс Га-
лушка», «Кашуцкі нявольнік» А. Пушкі-
на, «Слова аб палку Ігараву», «Выбра-
ныя творы» Ул. Маякоўскага і інш. Ад-
нак, гэтага недастаткова. Запрабаван-
ні сучаснага чытача, абумоўлены яго
надвычайнай уросшай культурай, ніяк не
могучы задаволяцца такой колькасцю
зробленых перакладаў.

Надвычайна мала ў нас паэтычных пе-
ракладаў заходне-еўрапейскіх паэтаў.
Ды і пераклады з братніх літаратур
яліся не сістэматычна—ад выпадку да
выпадку. Выбар твораў для перакладу
часта абумоўляўся ўласным густам пе-
ракладчыкаў, што нельга, безумоўна,
лічыць правільным.

Значную колькасць паэтычных пе-
ракладаў можна часткова вытлумачыць
асаблівасцямі гэтага роду працы. Калі
для перакладу празаічных твораў выма-
гаецца толькі, каб перакладчык даска-
нала ведаў і адчуваў мову, то пераклад-
чык вершаваных твораў павінен перш за
ўсё сам мець паэтычныя здольнасці.
Яшчэ Пушкін пісаў, што перакладчык
ў «прозе — амаль нявольнік, пераклад-
чык у вершах — супернік».

Часта неспрактыкаваныя ў паэтычных
перакладах аўтары аддаюць перавагу
або форме верша, кляпоўчыся аб
эмоцыйнай рыфме, мілагучнасці вер-
ша і г. д., забываючы пра галоўнае—
унутраны дух твора, ідэйную накіра-
ванасць, характар вобразаў, або па-няволь-
ніцкую перадачу творчэсці аўтара.

нічку перадаць твор. Ідучы крок у
крок з аўтарам арыгінала,—у той час,
як «падражкоў пераклад ніколі не
можа быць дасканалым» (А. С. Пушкін).

Не вельмі даўно пад рэдакцыяй
К. Крапіны выпушчана кніга баек Кры-
лова ў перакладах К. Крапіны, М. Та-
нка, М. Клімковіча, М. Лужаніна і
А. Якімовіча.

У свой час Бялінскі, падкрэсліваючы
сапраўдную народнасць баек Крылова,
пісаў: «...ні не бачыць вы ў ім сапраўд-
най народнасці, без усякай прымесьці тры-
вільнасці, ці не даказваеце яго народ-
насць і жыццём спачуваннем да яго на-
рода рускага». Многія крылоўскія фразы
сталі крылатымі, ператварыліся ў пры-
казкі. Сапраўды, якую багатую жыцё-
вую мудрасць і назіральнасць раскры-
вае падтэкст выразаў: «А воз и ныне
там», «А Васка слушае да ест»,
«Тришкин кафтан» і г. д. Усё гэта ства-
рала дадатковыя цяжкасці для пе-
ракладчыкаў. Трэба было дамагчыся не
толькі добрага гучання баек на белару-
скай мове, але захаваць падтэкст, у якім
змяшчана жыццёвая мудрасць народа.
Калі выказанне Пушкіна аб тым, што
ніколі нельга задавальніцца падрядко-
вым перакладам, правільнае для любога
паэтычнага жанра, дык тым больш яно
з'яўляецца правільным для такога жан-
ра, як байка, асабліва байка Крылова.

Лепшыя паэтычныя пераклады кры-
лоўскіх баек належаць перу Кандрата
Крапіны.

Кожны мастацка зроблены пераклад
з'яўляецца ў нейкай ступені арыгіналь-
ным творам для той літаратуры, на
мову якой ён перакладзены. І сапраўды,
творчая фантазія перакладчыка толькі
адносна абмежаваная, бо ён павінен па-
рыскаваць недатыкальнымі фармальнымі асаб-
лівасці верша. Паэтычныя вобразы не
заўсёды даводзіцца захаваць пры пе-
ракладзе. У сувязі з гэтым паўстае пы-
танне, ці мае права паэт ствараць ары-
гінальныя паэтычныя вобразы ў перакла-
дач. Мне здаецца, што мае. Адзіным
крытэрыем для яго павінна быць за-
дума аўтара, ідэйная накіраванасць твора.

А. ПАЛЕЭС

Старажытная беларуская мастацкая прамысловасць

Характэрнай з'явай у гаспадарчым жыцці Беларусі XVIII стагоддзя было шырокае развіццё мясцовай мастацкай прамысловасці.

Узору гэтай прамысловасці адзінадушна выключай мастацкасцю і своеасаблівасцю.

У першую чаргу гэта датычыцца слухчых паясоў. Вялікі попыт на гэтыя паясы з боку шляхты і магнацтва з'явіўся прычынай таго, што ў 1758 г. Віленскі ваявода князь Міхал Казіміравіч Радзівіл заснаваў у Слуцку спецыяльную майстэрню — «персіярню» на 25 варштатаў.

Спачатку майстэрня кіраваў Ян Маджарскі, а пасля сын яго Лео Маджарскі. Рабочыя майстэрні былі слухчымі мяшчанамі і прыгонным сялянскім князям Радзівілаў.

Аднак, хутка слухачы «персіярня» пачынае занепадаць. Попыт на паясы змяншаецца і на працягу 16 год яны не вырабляюцца. З 1823 г. майстэрня пераходзіць у арэнду да слухача мяшчана Кантаварова.

У 1844 г. майстэрня зусім зачыняецца. Такія-ж майстэрні, або мануфактуры былі заснаваны і ў другіх месцах Беларусі.

У 1766 г. былі заснаваны ў Гродні «мануфактуры», якія выраблялі шыткувыя і шытвыя золатам паясы, персіярны матэрыялы, залатую парчу, шаўковыя палотны, абрусі і г. д.

Кіраваў вытворчасцю Якаў Бекю, майстра, які быў выпісаны з-за мяжы.

Цяпер, толькі ў мясцовым музеі, як дэманстрацыя аб існаванні гэтай вытворчасці, захаваліся некаторыя характэрныя ўзоры гродзенскіх тканін і парчы.

У 1786 г. у Ражанскім палацы (Слоніміскі павет) адчыняецца ваўняная фабрыка, дзе праз некалькі год пачынаюць вырабляць паясы, аksamіт, абрусі, шаўковыя матэрыялы, байку, шпалеры і нават аздобленыя гербамі карэты і экіпажы.

Фабрыка прапавала каля 30 гадоў, а пасля была ператворана ў звычайную прадзільню.

Мала хто ведае аб існаванні паэзіі «мануфактуры» ў Дубровне.

З дакументаў мы ведаем, што 8 жніўня 1785 г. князь Г. А. Пацэўскі накіраваў у С-Пецярбург паэзію мастацкай прамысловасці з тым, каб адчыніў у Дубровне паэзію мастацкай прамысловасці.

Урэцкая гута занялася пасля нашэсця французў у 1812 г., калі былі спалены млын, малярня і шліфоўня з усімі прыладамі.

Мануфактура давала досыць значны прыбытак. Пазыка, атрыманая з дубровенскай эканоміі — Пацэўскага ў суме 7 тысяч рублёў на набыццё залатого і срэбнага прадзівя, была поўнасцю вернута пасля 1,5 гадоў работы мануфактуры.

У ведамасці аб колькасці мануфактурных і дробных прадпрыемстваў у пачатку 19-га стагоддзя адзначана, што на тэрыторыі ўсіх губерняў, якія ўваходзілі ў склад Беларусі, было да таго часу ўсяго 7 шаўковых мануфактур (Мінская губ.) і 8 палатняных прадпрыемстваў, а іх 7 у Магілёўскай губерні і адна ў Гродзенскай.

Шырокае распаўсюджванне ў Беларусі меў таксама і выраб дыяноў.

Майстэрні па вытворчасці дыяноў і габеленаў існавалі ў мястэчках і манастырах Рэчыцкага і Мазырскага паветаў, Мінскай і Магілёўскай губерняў, на Віленшчыне і Гродзеншчыне.

Мы маем апісанне аднаго такога дыяноў, які знаходзіўся ў Полацкім Сафійскім саборы ў 1877 г. Гэта вялікі, вытканы з кручанай ваўны, старажытны царкоўны дыяноў.

Нягледзячы на тое, што фарбы моцна злінялі, кветкі, якія вытканы на дыяноў, кайма, а таксама змешчаныя пасрэдыне ў крыжы апакаліпсічных звяраў і надпіс славянскімі і грэчаскімі літарамі, захаваліся вельмі добра.

Шырокая вядомасцю карысталіся мастацкія вырабы беларускіх гут. Найбольш цікавым і вядомым з'яўляўся «Урэцкае шкло», якім вышліфавалася Урэцкая гута, Слуцкага павету, Мінскай губерні. Гута была пабудавана ў 1838 г. княгіняю Ганнай Радзівіл.

У першыя гады існавання гуты тут вырабляліся люстэркі рознай велічыні, з мастацкім роспісам, прыгожыя хрустальныя вырабы, аksamіт, абрусі і інш.

Вырабы гэтай гуты аздоблялі вядомыя Несвіжскі палац і былі далёка вядомыя. Цяпер яны з'яўляюцца ўнікальнымі рэчамі.

Цікава адзначыць, што на выстаўні «Сюльскіх рамікі і шкла», якая была арганізавана ў 1913 г. у Варшаве, сярод вялікай калекцыі (звыш 600) шкляных вырабаў, асабліва вылучаліся сваёй прыгожай формай і гравіроўкай келіхі з Урэчча і пасудак, што вырабляўся ў м. Налібоках, Ашмянскага павету.

Урэцкая гута занялася пасля нашэсця французў у 1812 г., калі былі спалены млын, малярня і шліфоўня з усімі прыладамі.

На тэрыторыі Беларусі існавалі таксама і фаніяскае фабрыкі. Далёка вышліфаваліся вырабы фабрыкі парцеляны ў в. Целяханы, Пінскага павету, якая была пабудавана Міхаілам Агінскім. Парцеляная фабрыка знаходзілася некалі ў м. Сверхань (каля г. Стоўбцы). Бліжэйша Несвіжскага палаца была аздоблена фігурамі старажытных філасофаў, зробленымі на Сверханскай фабрыцы Радзівілаў.

Есць звесткі аб існаванні ў сярэдзіне XIX стагоддзя парцелянай фабрыкі ў Бельскім паеве.

У 1784 г. у в. Беражаны Дубровенскага графства была арганізавана гадзінніцкая «мануфактура». Майстрам гэтага прадпрыемства быў прызначаны нейкі Нордстэйн, які служыў перад тым 10 год пры С-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў.

Князь Г. А. Пацэўскі заключыў з Нордстэйнам умову аб навучанні 39 хлопчыкаў з ліку прыгонных сялян Дубровенскай эканоміі, якія мулі быць апраўнымі і ўтрымлівацца за кошт майстра.

За 10 год Нордстэйн падрыхтаваў 33 чалавекі, якіх «довёл асобным тэніем до того, что всякого рода часы делают ими со всеми внутренними штуками и все инструменты, делу сему потребные».

Але хутка ўсе гэтыя майстры разам з рабочымі Дубровенскай паэзіі мастацкай фабрыкі, згодна ўказа Екацерыны II, які быў даны генерал-пракурору Самойлаву 30 мая 1793 г., былі пераведзены ў Екацерынаслаў, бо гэты прадпрыемствы «заключат в себе немаждважную для края Екатеринославского и Таврического выгоду».

Цікава адзначыць, што яшчэ ў 1926 г. можна было знайсці ў мясцовых жыхароў м. Дубровня вялікія важкія гадзіннікі, што былі зроблены на дубровенскай гадзінніцкай «мануфактуры».

На паседжанні струнай кафедры Беларускай Дзяржаўнай Кансерваторыі была праслухана работа дацэнта, а-служацкага аўтара БССР І. Жыноўца — «Школа для беларускіх цымбалаў». Падручнік пазнаёміў і абмеркаваў работу выдатнага цымбаліста. Гэта кніга — першы, надзвычайна каштоўны дапаможнік для навучання ігры на цымбалах.

Кафедра ўхваліла і прапавала кнігу таў. Жыноўца выкарыстаць у якасці падручніка на ўсіх музычных школах і вучылішчах БССР, дзе ёсць класы народных інструментаў.

Падручнік мае ў сабе кароткія гістарычныя даведкі, музычную грамаду, пабудову інструмента і г. д.

У кнігу таксама ўключаны зручны музычны твораў — беларускіх, рускіх і заходне-еўрапейскіх кампазітараў, пераключаныя для цымбалаў з форціянаў; мінорныя і мажорныя гамы; вытрымкі з музычнай літаратуры для цымбалаў.

Літаратурны КАЛЕНДАР

ВЯЛІКІ АСЕЦІНСКІ ПАЭТ

(Да 40-годдзя з дня смерці Коста Хетагурава)

Першага красавіка 1906 г. на сорак сёмым годзе жыцця памёр заснавальнік асецінскай паэзіі, выдатны грамадска-палітычны дзеяч і публіцыст Коста Хетагураў.

Я не боюся смерці... Халодны зморк магілы Даўно заве мяне таемнасна свайго, Але люблю жыццё і покуль маю сны

Паходзіў Хетагураў з сям'і горца-асеціна. Першапачатковую асвету ён атрымаў у горскай школе, а затым вучыўся ў стаўропальскай класічнай гімназіі. Ужо ў гімназіі праявіўся схільнасць Хетагурава да літаратурнай дзейнасці. Яго фельетоны друкаваліся на старонках газеты «Паўночны Каўказ». Адначасова будучы паэт захапляўся вышліфаваным мастацтвам.

Да рэшты аддаў радзіме дарогі. Асецінскае паэзія да Коста Хетагурава была нешматлікай. Хетагураў меў сваім папярэднікам толькі аднаго паэта — Тамірбулат Мамсурава (1843—1888), які пакінуў пасля сябе ўсяго пятнаццаць вершаў-песень.

У 1881 годзе Хетагураў бліскача здае экзамены ў Пецярбургскую акадэмію мастацтваў. Там ён пазнаёміўся з творамі Белінскага, Чэрнышэўскага і Дабралюбова, пад уплывам якіх складаліся філасофскія і грамадска-палітычныя погляды паэта. Аднак, а-за недахопу сродкаў Хетагураў закончыць курсе навучання ў акадэміі не давялося, і ён вярнуўся ў Владзікаўказ.

Літаратурная дзейнасць Хетагурава рознастайная. Яго спадчына складаецца з паясоў, вершаў, драматычных твораў і публіцыстычных артыкулаў. Ён пісаў не толькі на асецінскай, але і на рускай мове. На творчасць Хетагурава зрабілі пэўны ўплыў вершы Пушкіна, Лермантава, Некрасава, Крылова і Кальцова.

Першы зборнік сваіх вершаў Коста Хетагураў выдаў у 1895 годзе на рускай мове. Наступны яго зборнік выйшаў на асецінскай мове пад назвай «Ірон Сандыр» («Асецінская ліра»). У гэты зборнік увайшлі лепшыя творы паэта.

Паэзія Хетагурава была моцна сваймі грамадзянскімі матывамі. Яго палыміяны вершы калілі працоўны народ да з'яднання ў барацьбе з прыгнечальнікамі.

Засноўшы перадавы ідэй свайго часу, Хетагураў становіцца палыміяным абаронцам асецінскага народа, прыгнечаных і абяздоленых царскімі чыноўнікамі, мясцовымі князямі і аддарами. У сваёй творчасці паэт узямае сяця вызваленчары барачы, сее ідэй палітычнага і эканамічнага вызвалення асецінскага народа.

Возьмемзе дружна, — хісьнецца гара! З гэтай надзеяй і верай бакалы Вып'ем за братні саюз наш! Ура!

Царскія ўлады не маглі гэтага дараваць Хетагураву. Ён некалькі разоў высілаўся за межы Царскай абласці. На яго быў зроблены замах адным з прыслужнікаў генерала Каханова на станцыі Дарг-Кох. У адказ на гэты зладзейскі выпадак Хетагураў пісаў:

Пяэт узв'язна глядзеў у будучыню і верыў, што працоўны народ парве ланцуг няволі і збудзе на зямлі пудоўны палац новага жыцця.

Асецінскі народ свята шануе імя свайго вялікага нацыянальнага паэта. Яго выдатныя песні і цяпер гукаць на свабоднай асецінскай зямлі.

Асецінскі народ свята шануе імя свайго вялікага нацыянальнага паэта. Яго выдатныя песні і цяпер гукаць на свабоднай асецінскай зямлі.

Новы падручнік ігры на цымбалах

На паседжанні струнай кафедры Беларускай Дзяржаўнай Кансерваторыі была праслухана работа дацэнта, а-служацкага аўтара БССР І. Жыноўца — «Школа для беларускіх цымбалаў». Падручнік пазнаёміў і абмеркаваў работу выдатнага цымбаліста. Гэта кніга — першы, надзвычайна каштоўны дапаможнік для навучання ігры на цымбалах.

Тэатральныя навіны

Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы ў канцы красавіка паставіць п'есу «Працоўны хлеб» А. Астроўскага (рэжысёр заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў, мастак Б. Малкін, пераклад А. Кучара).

У спектаклі заняты заслужаныя артысты БССР Э. Шапко, арт. А. Барановскі, С. Лідская. Але галоўным чынам у ім удзельнічаюць маладыя акторы — М. Троіцкая, Б. Дакальская, Л. Мацкевіч, С. Хацкевіч, У. Скакун, Б. Уладзімірскі.

Калектыў тэатра пачаў рэпетыцыі п'есы Д. Прыстлі «Ён прыйшоў». Ставіль спектакль заслужаны дзеяч мастацтва БССР рэжысёр Л. Літвінаў (мастак Б. Малкін, пераклад А. Кучара).

Ролі выкароўваюць — народная арт. БССР В. Галіна, заслужаны арт. БССР С. Бірла і П. Івановіч, артысты Т. Шашалевіч, П. Пекур, У. Скакун, Б. Уладзімірскі, Л. Мацкевіч.

Распачата папярэдняя падрыхтоўка да паставі п'есы М. Клімоніча «Георгі Скарына». Рэпетыцыі пачынаюць у пачатку мая. Ставіль п'есу будзе заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў.

Маладой артысткай Г. Макаравай даручана дубліраваць ролі цыці Каці («Хто смеяцца апошні», К. Крапіва), Агаты («Паўлінка», Я. Купалы) і Карміліцы («Рамэа і Джульета») Шэкспіра.

ГАСТРОЛЬНЫЯ ПАЕЗДКІ

Гэтымі днямі канцэртныя брыгады Бельдзяжэстраў выехалі ў раёмы заходніх абласцей Беларусі, Украіны і Закарпацкай абласці Украіны. Тэатр вадзіць пад кіраўніцтвам Фельдман выехаў у Закарпацкую абласць Украіны. У рэпертуары тэатра вадзіць О. Генры «Бліжнікі», старая руская вадзіць «Цішка ў дом, усё ў верх дном» і «Бедны Федзя», «Дамы» і сучасны вадзіць «Чужое каханне».

ПЛАГІАЦТВА

У літаратурна-мастацкім часопісе «Полымя» № 11-12 за 1945 г. быў змешчаны артыкул Алеся Маслоўскага «Паэзія вялікай мужнасці». Мы не звярнулі ўвагі на гэты артыкул, бо ў ім нічога новага не сказана пра творчасць вядомага беларускага паэта Максіма Танка, калі-б гэты-ж артыкул не быў надрукаваны ў часопісе «Беларусь» № 2 за 1944 год, толькі пад іншай назвай («Герачын эпас нашых дзён») і падпісаны М. Ларчанкам. Ніжэй мы прыводзім вытрымкі з артыкулаў абодвух аўтараў (арграфія і пунктуацыя захоўваюцца).

У Міхаса Ларчанкі
«Герачын эпас нашых дзён»,
«Беларусь» № 2 за 1944 г.):

У Алеся Маслоўскага
«Паэзія вялікай мужнасці»,
«Полымя» № 11-12 за 1945 г.):

«Зачараваны край, беларускае Палессе, край лясоў і балот, край легенд і адвечных казак, край «дзе ступіш — то рэха, то казка, быліна»... — гэта царства высокай паэзіі стала арэнай жорсткай неперырыммай барацьбы нашага народа са злом усяго прагрэсіўнага чалавечтва — гітлерызмам» (стар. 58).

«Беларускае палессе, край лясоў і балот, край легенд і адвечных казак, край «дзе ступіш — то рэха, то казка, быліна»... — гэта царства высокай паэзіі стала арэнай жорсткай барацьбы беларускага народа з нямецкімі заахпікамі» (стар. 153).

«Вобраз Райны паказваецца ў такім-жа паэтычным плане, як і вобраз Янука Сялібы. Як і ў зарысцоўках душэўных перажыванняў Янука, якія робяць яго жыўным чалавечкам, так і ў паказе душэўнага складу Райны багата пішчотнай чалавечнасці, жакоцкасці, якая ўдала спалучаецца з мужнай суровасцю» (стар. 155). Ніжэй сусаніскага характару. Райна — маці і жонка, якая блазежна любіць свайго мужа і свайго нараджанае ў партызанскім атрадзе, даця, і адначасна яна герой-партызан, які свайго смерцю дапамагае перамагце партызан над немцамі» (стар. 58).

«Вобраз Райны паказваецца ў такім-жа паэтычным плане, як і вобраз Янука Сялібы. Як і ў зарысцоўках душэўных перажыванняў Янука, якія робяць яго жыўным чалавечкам, так і ў паказе душэўнага складу Райны шмат пішчотнай чалавечнасці, якая ўдала спалучаецца з мужнай суровасцю» (стар. 155). Ніжэй сусаніскага характару. Райна — маці і жонка, якая блазежна любіць свайго мужа і свайго нараджанае ў партызанскім атрадзе даця, і адначасна яна герой, які свайго смерцю дапамагае перамагце партызан над немцамі» (стар. 155).

«Палескае сяло Чырвоны Лог, якое апісваецца ў пазме, — сінтэтычны вобраз беларускае вёскі, а яго жыхары (Янук Сяліба, Райна, Цішка, Лукаш, Каваль, Таўкач, Банадык, Рыгор, Ігнат і інш.), што дзейнічаюць у творы, як змагары-партызаны, — тыповыя прадстаўнікі беларускага сялянства. Паэма «Янук Сяліба» — эпічнае палатно, дзе праўдзіва паказваецца жыццё беларускай вёскі ў першы год Вялікай Айчыннай вайны» (стар. 58).

«Палескае сяло Чырвоны Лог, пра якое напісана паэма, — сінтэтычны вобраз беларускай вёскі, а яго жыхары (Янук Сяліба, Райна, Цішка, Лукаш, Таўкач, Банадык, Рыгор, Ігнат і інш.), якія ўдзельнічаюць у творы як змагары-партызаны — тыповыя прадстаўнікі беларускага сялянства.

«Янук Сяліба» — эпічнае палатно, у якім паказана жыццё беларускай вёскі ў першы год Вялікай Айчыннай вайны» (стар. 154).

«Цэнтральны вобраз паэмы — Янук Сяліба. Скупа, але выразна малое патраў цяжкі шлях свайго героя, які «ў паню служыў, рыбачыў. Нёманам ганяў палты, у рэдах паўстанцаў з добрычым быў, аж трапіў за астронжыя драгты, адкуль, праз некалькі панурых год, чырвоны верасень вярнуў яго». Яму вядомы «памятныя дні сустрэч з свабоднай бацькаўшчынай!» (стар. 58).

«Паэма «Янук Сяліба» сваймі мастацкімі карнізмамі глыбока ўваходзіць у беларускі фальклор...» (стар. 58).

«Паэма «Янук Сяліба» сваймі мастацкімі карнізмамі глыбока ўваходзіць у беларускі фальклор...» (стар. 156).

Маслоўскаму так спадабаўся «карнізм», што ён на стар. 159 ішоў паўтарае: «Паэма «Янук Сяліба» сваймі карнізмамі ўваходзіць у фальклор» (стар. 159).

Маслоўскаму так спадабаўся «карнізм», што ён на стар. 159 ішоў паўтарае: «Паэма «Янук Сяліба» сваймі карнізмамі ўваходзіць у фальклор» (стар. 159).

Камэнтары тут непатрэбны. Вывад напрашваецца сам.

Камэнтары тут непатрэбны. Вывад напрашваецца сам.

У ФІЛАРМОНІ БССР

Беларуская Дзяржаўная Філармонія шырока разгарнула працу па абслугоўванню абласных і рэінных цэнтраў рэспублікі.

Ансамбль беларускай песні і танца Р. Шырымы выступаў з канцэртнай у Віцебску, Магілёве, Старых Дарогах, пакаленняў, — гаварыў Стасю.

Імя Мусаргскага, які праз усё сваё шматпакутнае жыццё прайшоў гарэную лямбу да народа і глыбока нявядома да прыгнечальнікаў, будучы памятаў і шанавалі народы нашай Радзімы і свабодналюбівыя народы ўсяго свету.

У Брэст выяжджаў народны артыст БССР І. Балодін. У Бабруйску адбыўся канцэрт народнай артысты БССР Р. Млодэк. Заслужаны артыст рэспублікі І. Муромцаў выяжджаў у Асіпавічы. Вызначныя вядомыя на гастролях цымбальнага і смычкавага квартэтаў.

Кіраўніцтва Філармоніі стварыла новы сімфонічны аркестр ў складзе 60 чалавек. Павялічваецца склад аркестра народных інструментаў.

Кіраўніцтва Філармоніі стварыла новы сімфонічны аркестр ў складзе 60 чалавек. Павялічваецца склад аркестра народных інструментаў.

Рэдакцыя: Л. АЛЕКСАНДРАЎСКАЯ, А. БАГАТЫР'ОЎ, Г. ГЛЕБАЎ, Я. КОЛАС, А. КУЛЯШОЎ (адказны рэдактар), А. КУЧАР (намеснік адказнага рэдактара), П. ПЕСТРАК, Г. ТАРАН.

Друкарня «Чырвоны Друкар», Рэволюцыйная, 12.

Мадэст Пятровіч Мусаргскі

(Да 65-годдзя з дня смерці)

М. П. Мусаргскі ўвайшоў у гісторыю рускай музычнай культуры як геніяльны народны мастак, прадстаўнік дэмакратычнага рэалізму ў рускай музыцы. Музыка Мусаргскага ператварыў у родак барацьбы з цёмнымі сіламі тагачаснай рэалісцы, за вызваленне шырокіх народных мас ад беспрацоўя і прыгнечы.

«Мастацтва ёсць сродка для размовы з людзьмі, а не мэта», — пісаў ён.

Гэтыя прагрэсіўныя прыніцы мастацкай творчасці выпрацоўваўся ў яго пад непасрэдным уплывам перадавых ўрамадскіх і філасофскіх ідэй — рэвалюцыйна-дэмакратыя — Пісарова, Дабралюбова і перш за ўсё — матэрыялістычнага вучня Чэрнышэўскага аб мастацтва.

Да канца свайго жыцця ён застаўся чужым, удумлівым мастаком, які жыў радасцю і горам народа. Мусаргскі — вялікі гуманіст — гарача любіў рускі народ.

У адным з сваіх лістоў Мусаргскі прызнаецца, што яму «не пазнаёміцца з народам, а пабратацца жадаецца».

Яромушкі і г. д. У іх вельмі ярка паказваецца цяжкае жыццё прыгоннага сялянства.

Цікавы і сатырычныя творы Мусаргскага — «Казёл», «Класік», «Семінарцы». Шасцідзесятая гады — важнейшы перыяд у творчасці Мусаргскага. Гэта гады яго становлення як мастака і мысленіка. Нова змест, рознастайнасць тыпаў з народа, дэмакратычны стыль яго музыкі — усё гэта было незвычайна для таго часу.

У пошуках праўдзівай музычнай мовы Мусаргскі прыйшоў да сцверджання, што яго «музыка павінна быць мастацкім узнёўленнем чалавечай мовы». Але, які вялікі мастак, ён хутка зразумеў небеспекую падпарадкавання музыкі тэксту. Таму задуманая ім опера «Вяселле» на тэксце Гогаля не была закончана.

Праз серыю сакавітых жанравых сцэн, адна ад другой манейшых, падыходзіў Мусаргскі да верхняй сваёй славы — оперы «Барыс Гадую» (1868 г.).

На аснове пушкінскага «Барыса» ён стварае монументальны твор, прасякнуты глыбокай сацыяльнай ідэяй, — сапраўды народную гістарычную музычную драму. Глыбокая народнасць вобразаў, выразы і праўдзівы паказ гістарычнай эпохі, драматычны характар і перажыванія ў драме Пушкіна — усё гэта было шчаснай глебай, на аснове якой кампазітар дасягнуў такой сілы музычнай характарыстыкі, такой гібкасці меладычнага рытматыва, якіх музыка-драматычнае мастацтва не ведала да яго.

Мусаргскаму была блізкай і палітычная тэндэнцыя пушкінскай драмы: крытычна адносіны да самаўладства, лумка аб неабходнасці падзення ўсякай улады, якая не мае падтрымкі ў народа.

Опера «Барыс Гадую» узярала ў сябе ўсё лепшае з творчасці Мусаргскага, які працаваў над ёй з вялікім натхненнем: «Я жыў Барысам, у Барысе...», — прызнаваўся ён Стасю.

Опера «Барыс Гадую» — сапраўды народная драма. Мусаргскі стварыў оперу, у якой народ упершыню перастаў быць «дэкаратыўным фонам». Народ у яго — дзейная асоба першага плану.

У 1870 г. першая рэдакцыя оперы была закончана і прадстаўлена ў дырэкцыю імператарскіх тэатраў. Тут яе сустрэлі варажы і нават не прынялі. Толькі ў 1874 г. «Барыс» быў паставіў на сцэне. Опера мела выключны поспех у дэмакратычна настроеным моладзі. Гісторык Кастамарав, выдатны знаўца эпохі «смутнага часу», гаварыў: «Вось гэта — дык старонка гісторыі!».

Працуючы над «Барысам», Мусаргскі адначасова пісаў рад другіх твораў, у якіх з яшчэ большай сілай праяўлялася сатырычная плынь у яго творчасці. У вядомым «Райку» Мусаргскі ало-

19-гадовым юнаком Мусаргскі зусім пакідае ваісконую службу і аддае сябе выключна музыцы. У гэты час кампазітар піша рад твораў: «Эдліл» (папэла трагедыі Сафокла), форціянае «Інтэрмеццо», раманс «Шар Саул» і опера «Саламбо» паводле рамана Флобера. Гэты творы адчынілі шлях да будучых грандыёзных музычных драм Мусаргскага.

Пад уплывам рамана Чэрнышэўскага — «Што рабіць?» Мусаргскі з групай дэмакратычнага студэнцтва арганізуе «комуну». Жыццё ў «комуне» (каля трох год) давяршыла фармаванне ідэйнага вобліку Мусаргскага. «У гэты час умацаваўся назаўсёды гэты светлы погляд на «справядлівае» і «несправядлівае», якому ён ужо ніколі не здраджаў» (Стасю).

У канцы 50-х гадоў кампазітар пазнаёміўся з шырокім колам рускіх вучоных і літаратураў — Тургеневым, Грыгаровічам, Пісемскім, Шэфчэнкам. Вынікам гэтага быў рад музычных кампазітаў на тэмы з народнага жыцця: «Калістрат» на тэксце Некрасава (1864 г.), калыханка «Сні, засні, сялянскі сын» на тэксце Астроўскага, «Галак» на словы з п'есы Шэфчэнка «Гайдамакі», «Калыханка